

Fenntartható fejlődés és az Agenda 21

Arló

Bár egy települési programnak az érdekköre lokális, mégis úgy érzem fontos számba venni a globális jelenségeket. [Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!] ¹

Annál is inkább, mert a helyi elemek integrálják egészé a környezeti problémák kezelését, a helyi elemek sikerét is függ a következő szint sikere, míg végül a szinteken keresztül a globális világ jövője. Az elemek megoldását át kell, hogy hassa egy egységes szellem, amit a vektorok egy irányba fordulnak, ami általában a siker záloga. Ebben a fejezetben próbálom megközelíteni a kardinális pontot, a fenntartható fejlődés szellemiségét.

A fenntartható fejlődés, mint korunk egyik legjelentősebb és talán legkomplexebb elmélete, egy kényszerhelyzet következménye. A kényszerítő jó néhány olyan tény okozta, mely önmagában is nagy veszélyt hordoz az emberi fajra, ám hatásrendszerük összegződése visszafordíthatatlan károkat okoz.

È Legalább 140 növény- és állatfaj tűnik el naponta.²

È A hirtelen csapdába ejtett atmoszférikus CO₂ mennyisége 26%-al magasabb, mint az iparosodás előtt és folyamatosan növekszik.²

È Az erdők évi kb. 17 millió hektáros sebességgel fogynak.²

È A Föld népessége évente 92 millióval növekszik.²

È Minden harmadik gyermek alultáplált.

È Körülbelül 1,2 milliárd embernek nincs biztonságos iható vize.

È Közel 3 millió gyermek hal meg véd oltások elmaradása következtében.

È Kb. 1 milliárd felnőtt nem tud írni, olvasni.

È Több, mint 100 millió általános iskolás korú gyermek nem jár iskolába.

.

.Tények, melyek mellett jóérzés , önmagát, gyermekeit, embertársait félt ember nem mehet el szó nélkül. F képp akkor nem, amikor az információk hiteles forrásokból is áramlanak, nem csak a politikai csatározások eszközei.

Jelentéktelen számú „zöld csoport”, tudós személyiség emelte fel szavát kezdetben a természetromboló iparosodás és az intenzív mezőgazdálkodás ellen. A fejlődés eufóriája elnyomta a „károgó” hangokat. A számok bűvöletében élő döntéshozók a termelési adatokkal, a GDP emelkedésével, a fogyasztási paraméterekkel büszkélkedtek. A Föld sorsa az iparmágnások és a katonaiipari komplexumok kezébe került. A tükör utáni vad hajszafátylán keresztül csak kevesek látták, hogy a végtelennek hitt energiaforrások fogyóban vannak, a természetben pedig a megújulás mítosza már csak fikció marad.

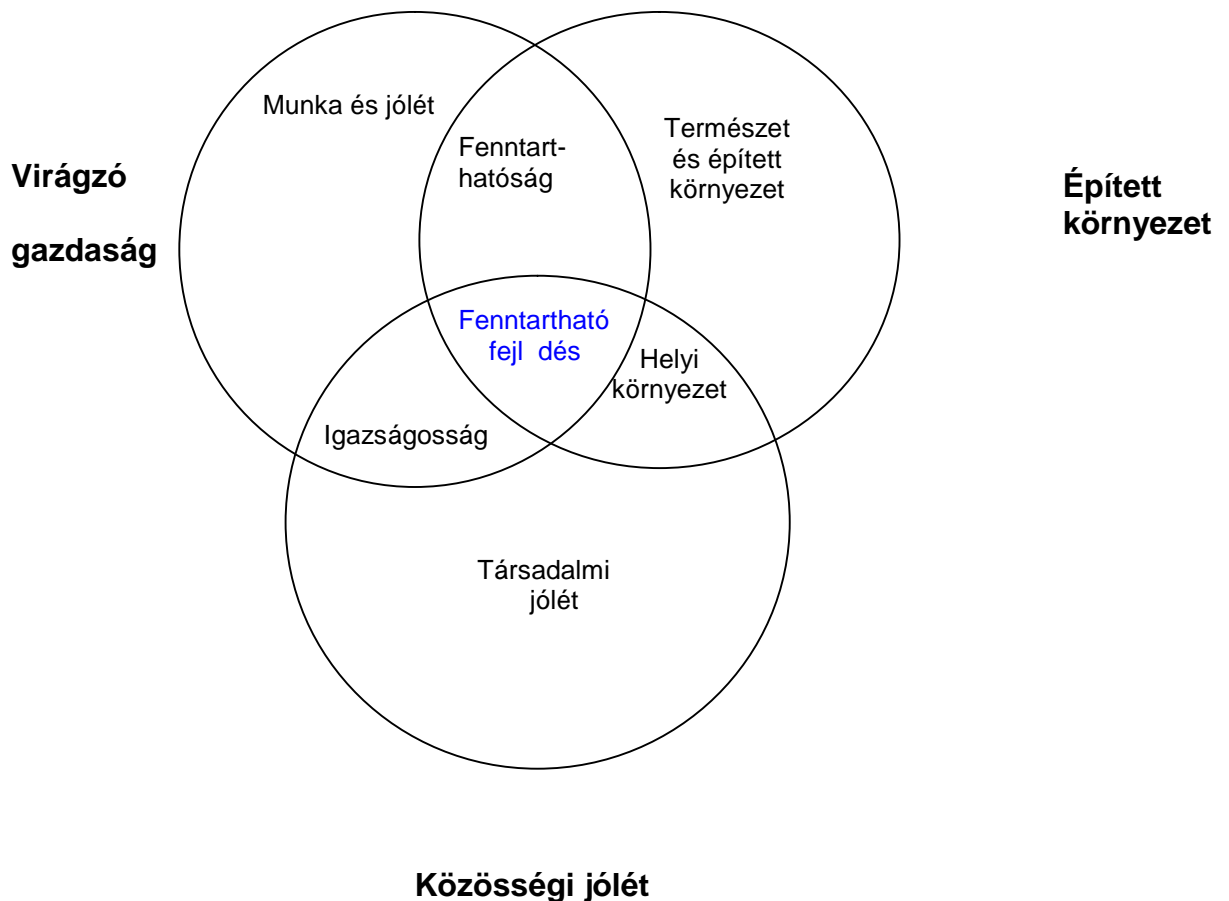
Talán ide illik Sara Parkin (az angol Zöld Párt szóvivője) megjegyzése:

„...dermedtségünk, csendességünk és erőtlen szakosságunk hiánya azt jelentheti, hogy egyetlen fajként végezzük, amely aprólékosan nyomunk mögött saját kipusztulását.”

A vészjósló hangok erősödtek, egyre több politikus vélte úgy, hogy megkerülhetetlen immáron a duzzadó tömegbázissal rendelkező zöldek kirekesztése. A kutatások egyre másra bizonyították a zöld prognózisokat, így végül a környezet védelme valamilyen szinten kezdett beépülni a jogrendszerbe.

Mérföldkőnek számított a fenntartható fejlődés történelmének szempontjából 1987. év, amikor a Brundtlandi Bizottság meghatározta elsőként a fogalmat.

A definíció lényegét egy ábra szemlélteti:

1. ábra

1992. júniusában több, mint 150 ország részvételével tartották meg az ENSZ Környezet és Fejlődés konferenciáját, Rio de Janeiróban, ahol olyan kérdéseket vitattak meg, mint a természeti erőforrások felhasználása, a hulladékkezelés, az ökoszisztémák védelme, a javak és lehet -

ségek megosztása az egyes országok és társadalmi csoportok között.

Az Earth Summit elfogadott egy akciótervet, mely a fenntartható fejlődést t zte célul és elnevezte Agenda 21-nek (feladatok a XXI. században).

Ez az akcióterv legitimizálta a politika számára a fenntartható fejlődést és a nemzetközi jelentősége garantálta napi jelenlétét a törvényhozásban, a végrehajtó hatalomban.

Magyarországon a zöld mozgalmaknál és ökológiával, szociológiával, társadalomtudományokkal foglalkozó szakembereknél táptalajra találtak a kezdeményezések és elindult a gyakorlati folyamat, figyelembe véve a nyugati mintákat is.

Az eredetileg zöld színezetű mozgalmak mára már a szivárvány minden színében játszanak, hiszen az élet minden területét érint a fenntartható fejlődés felszívódott a társadalomban és ha nem is tudat szintjén de folyamatos pozitív irányú változáson, növekedésen megy keresztül. Bár optimistának t nnek ezek a gondolatok és a valós képhez képest valóban azok is, ám a fenntartható fejlődés szellemének folyamatos térhódítása nem vitatható.

A Magyarországon kialakult jogkörnyezet, az önkormányzati, igazgatási hatáskörök egyre inkább determinálják az önkormányzati felelőséget. Így teljesen logikusan az első modellek, kísérletek is az önkormányzati szférából kerültek ki.

Jelenleg folyik annak a hálózatnak a szervezése, ahol a fenntartható fejlődés már beépült az önkormányzati jogalkotásba és működésbe.

A fejezet végén a *London Borough of Sutton* (UK) összeállítását közöl, arra vonatkozóan, hogy mit is jelent számukra a fenntartható fejlődés.

A fenntartható közösségben:

- *Mindenki hozzájut megfizethető, egészséges élelemhez, vízhez, lakáshoz és fűtőanyaghoz.*
- *Nem okozunk olyan környezetszennyezést, amivel a természet nem tud megbirkózni, vagy ártalmas az egészségre.*
- *Biztonságos és tiszta környezetben védjük az emberek egészségét; az egészségügyben elsődleges a betegség megelőzése és a betegekkel való gondoskodás.*
- *A természeti erőforrásokat bölcsen használjuk, csökkentjük a hulladék mennyiségét, és az elkerülhetetlen hulladékot újrahasznosítjuk.*
- *Az emberek szükségleteit lehetőség szerint a helyi termékek és szolgáltatások elégítik ki, az áru mozgatását és az energiafelhasználást a minimumon tartjuk.*
- *Nem kell messzire utaznunk a szolgáltatásokért és az áruért, a szabad levegőért, vagy dolgozni. Nemcsak autóval érhet el mindez.*
- *Mindannyiunknak lehetősége van kielégítő munkát végezni, tisztességes fizetésért. A társadalmi munkát megbecsülik.*

- *A kultúra, a pihenés és a szórakozás mindannyiunk számára megfizethető és hozzáférhető. A zöld területeket jólétünkhöz elengedhetetlennek ítéljük.*
- *Valamennyien biztonságban érezzük magunkat. Nem félünk az erőszaktól, a bűnözéstől vagy az üldöztetéstől.*
- *Mindannyian hozzáférünk ahhoz a szakmai ismerethez és tudáshoz, amire szükségünk van, hogy teljes részét alkossuk a társadalomnak. Mindenkinek valós alkalma van, hogy részt vegyen a döntéshozatalban.*
- *Életminőségünk fejlesztése nem függ más emberek, vagy a környezet kizsákmányolásától.*
- *Méltányoljuk a változatosság fontosságát mind a természetben, mind pedig a közösségeinkben. A változatosság az élet sója.*
- *Közvetlen környezetünk a miénk. Büszkék vagyunk rá és meg akarjuk őrizni. Kultúránk és örökségünk értékes a jövő nemzedéknek.³*

Engedtetsek meg e felsorolás után néhány szubjektív észrevétel:

Bár a területfejlesztés, a fenntartható fejlődés is az emberről szól, mint ahogy e felsorolás is, ezt a gondolkodásmódot sajnálatosan még nem tudtam magamévá tenni, mert az emberi fajt is a világ egy elemének tekintem és ugyan olyan vendégnek a Földön, mint bármely más teremtményt. Hogy a gondolkodásunk mássá tesz? Bizonyára! A gondolkodás a felelősség forrása. Míg a lemmingcsapat öngyilkos menetelése természetes, bármely vadon élő egyed elpusztítása gyilkosság, akár közvetlenül, akár közvetve következik is be. Vagyis nem csak önma-

gunkért vagyunk felelősek, hanem „zsarnokságunk” minden egyes lakójáért.

Az arlóói Agenda 21 helye a területfejlesztési hierarchiában

Mielőtt a területfejlesztés szintjeit és egymáshoz kapcsolódó viszonyukat mutatnám be, fontosnak tartom, hogy említést tegyek a globális tendenciákról, melyek valamilyen mértékben, de hatnak a helyi folyamatokra. Bár e rendkívül bonyolult hatásmechanizmusokra nem vagyunk képesek azonnal reagálni, a tendenciák mozgásainak ismeretében prognózisokat állíthatunk fel, melynek figyelembe vétele javítja a dinamikus területfejlesztési munkát.

A XVI. századtól regisztrált globalizációs folyamatok egy új korszakához érkeztünk, ahol a szervezési foka már oly mértékű, hogy befolyásolja a helyi gazdaságot, a fejlődési folyamatokat. Nem véletlenül indítanak a fejlesztési programok a globális folyamatoktól, hiszen ott mérhető igazán a hatások, azon a szinten válik kvantitatív tényezővé egy-egy jelenség, változás.

A jelenkorban lezajló folyamatok főbb jellemzői:

- erősnek a multinacionális befolyás, a ténylegesen folyamatosan szétterjedő tulajdonosi köre van; a koncentráció tovább erősödött, a szabályozók elle-

nére komolyan befolyásolja a piacot, ezért a klasszikus értelemben vett piacgazdaság már az ez alatti szinteken működik;

- a versenyképesség megőrzése érdekében komoly integráció tapasztalható a nemzeti piacgazdaságokban;
- nő a szellemi termékek értéke, az innováció jelentősége;
- az információ birtoklásának jelentősége folyamatosan nő;
- a környezetvédelmi ágazatok befolyása emelkedik;
- a globalizáció ellenpólusaként, erősödik a regionalizmus, a lokalizáció;
- nő a civiltársadalmak önállósodási törekvése;
- a társadalomban két elkülönült osztály létezik: a hatalmi és a civilosztály;
- a szociális állam kialakulásának igénye létszükségletté válik.

A világméretű változások mellett sajátos, európai jellemzők is befolyásolják a lokális politikát. Gondoljunk a rendszerváltozásokra, ahol a lehetőségek megjelenése, a fiatal demokrácia botladozása, az önállóság eufóriája rosszív változásokat is indukáltak. A könyörtelenül kegyetlen, az egyre erősödő nyugati civilmozgalmaktól zötten otthonra lelt a volt szocialista országokban és sorra születtek a nem éppen környezetbarátnak tekinthető beruházások. A politika pedig a külföldi tőkés mindenhatóságát hirdette és a vele együtt járó Kánaánt. Számos önkormányzatnak, cégnek kellett megfizetnie a tanulópénzt és tudatosodni a döntéshozókban, hogy nagy árat fizetünk ezekért és ha a pillanatnyi mérlegünk pozitív is, a hosszú távú hatásokról ez nem mondható el.

A fent jelzett folyamatok helyi megnyilvánulását rendkívül sok külső tényező befolyásolja, ami elsősorban az igazgatás szervezési szintjeinek köszönhető. A történelem során kialakult egységekre szerveződött logikusan a területpolitika és ez alkotja az egymásra épülő hierarchiát. Nézzük hogyan helyezkedik el az Agenda 21 program ebben a hierarchiában!

2. ábra

A 2. ábra jól szemlélteti, hogy a globális események hány szíven keresztül jutnak el a helyi döntéshozókhoz és rajtuk keresztül az állampolgárokhoz.

Természetesen az ábrából más fontos ismérvek is levezethetők. Jelesül az, hogy a tervezés, programozás legalsó szintjénél mennyi kihívásnak és

érdeknek kell eleget tenni úgy, hogy közben ne sérüljön az Agenda 21 szellemisége.

Másik fontos követelmény, hogy a programoknak egymásra kell épülnie, vagy egymásból kell következnie. A programozás irányultsága felfelé vagy lefelé mutató lehet. A magyarországi tapasztalatok rendezetlenséget mutatnak és nem következetes területpolitikát. Bár az 1996. évi XXI. tv. a területfejlesztésről és területrendezésről próbálja rendezni ezt a problémát, ám a korábbi évek fejtelensége mindmáig kihat a nemzeti vonatkozású szintek valamennyi egységére. A magyar régiók megalkotása, az erre épülő munkaszervezetek körüli hatásköri viták, a bajor-osztrák mintára kiépített területfejlesztési megbízotti rendszer, a kistérségek szervezésével kapcsolatos eltérő jelenségek, mind, mind gyengítik az egységes, mindenben felszívódó szellemi esszenciát.

A szintek jó megkövetelésének alapfeltétele a szellemi potenciál jelenléte. A szintek bármelyikében ha hiányzik, vagy esetlegesen más irányultságú, megtörik az egység és ezáltal a hatékonyság is. Magyarországon úgy ért mindenki a területfejlesztéshez, mint a focihoz. A szintekben, szakemberek híján elsősorban közgazdászok, pedagógusok, szociológusok dolgoznak, gyakorlat közben elsajátítva az elméletet.

Legnagyobb gond azonban a legalsó döntéshozó egység felkészültsége, helyesebben felkészületlensége, természetesen beleértve a polgármestereket is. A választási törvény nem ír elő képzettséget a jelölteknek, így rendkívül nagy mértékű a diverzitás felkészültségben. A magyar igazgatási rendszer kis egységekre épül, ahol a 3200 település gerincét a kistélepedések adják. A szellemben szinte teljesen kiürült ap-

rófalvak képvisel inél nagy mérték a felkészületlenség. A választási törvény összeférhetetlenségr l szóló módosításai is ezt a tényt er sítik. A fentiekb l következik, hogy optimális esetben a területfejlesztés dokumentumai a fels bb szinten születnek el ször, feltételezve a hozzáértést és az alsó szint komoly szondázását, míg az alsó szint id ben kés bb alkotja meg a fejlesztés írott elveit.

Természetesen nem zárom ki az ellentétes irány jelenlétét sem, hiszen a pár év alatt profi cégek váltak alkalmassá koncepciók, stratégiák és programok kidolgozására és alakulhatott ki az a jelenség, hogy egyes önkormányzatok hamarabb rendelkeztek koncepcióval, mint a megye, nem beszélve a régióról. Itt aztán úgy gondolom némi csorbát szenved az egymásra épülés elve.

Miután az Agenda 21 tekintetében nem létezik felmen rendszer tervezés, a jogszabályok által determinált egyéb meglév programokat kell használni, hogy érvényesüljön a szintek közötti konvergencia. E célt két dokumentum kategóriában tudjuk elérni: a területrendezési eszközrendszer, illetve a környezetvédelmi programok segédletével. Ezen dokumentumok többé-kevésbé léteznek a nemzeti szintt l lefelé, illetve meglétüket jogszabály garantálja (1997.évi LXXVIII. tv.; 1995. évi LIII.tv.). A nemzeti fejlesztési terv és a nemzeti környezetvédelmi program pedig a nagyobb egység, jelesül az EU irányelvei alapján születtek, így tulajdonképpen a szintek teljes skáláján érvényesíthet k a célok. A legalsó szint tervezése, a fels bbek iránymutatásai alapján már lényegesen egyszer bbek, mint ahogy esetemben is ez tapasztalható, hi-

szen létezik a nemzeti, megyei, kistérségi fejlesztési dokumentum. Kénytelen vagyok dokumentum névvel illetni e munkákat, hiszen a terminológiát figyelembe véve, eltér jelentés és tartalmú a rendelkezésre álló anyag. Szerepel közöttük koncepció, terv, stratégia, program. A lebontás szintjében különböző anyagok használata azonban, nem fordítva túlzott figyelmet a kategóriára, mindenképpen üdvös az alsó szintek tervezésénél.

Tisztáznunk kell azonban egy nagyon lényeges elvi kérdést. A megszületendő Agenda 21 nem pótolja a helyi környezetvédelmi programot és területrendezési eszközöket (településfejlesztési koncepció, település-szerkezeti terv, helyi építési szabályzat, szabályozási terv) . Integratív szerepet tölt be, illetve reményeim szerint magasabb szint szellemiséggel itatja át ezek születését és folyamatosan érzékeny és dinamikus stratégiát szolgáltat. Tartalmában talán legközelebb a környezetvédelmi programhoz áll, de míg e programban a terápia a mérvadó, az Agenda 21-ben a prevenció.

A fentiekben kitűnik, hogy Arló tekintetében az egymásra épülés megoldható, mert a tervek, koncepciók gyártásának kaotikus állapotában nem volt koraszülött, amit az aktualizálás érdekében újra kellene alkotni.

Arló, a program célterülete

Az Agenda 21 program tartalmát lényegesen befolyásolják a helyi adottságok. Ezért aztán elvileg nem is létezhet két egyforma program. Ahhoz, hogy jól megértsük az eltérések okát, ismernünk kell a célterület alapvető paramétereit, kiemelve közülük az átlagtól eltérő elemeket. 1999-es adatok hiányában 1998.évi adatokat használok, melyhez képest nagyfokú eltérések nincsenek, így lényegi változásokat azok megléte sem okoz.

<i>Népesség</i>	<i>3. 985 f</i>
<i>Terület</i>	<i>46,83 km²</i>
<i>Élveszületés</i>	<i>83 f</i>
<i>Halálozás</i>	<i>46 f</i>
<i>Természetes szaporodás</i>	<i>37 f</i>
<i>Vándorlási különbözet</i>	<i>-23 f</i>
<i>Lakásállomány</i>	<i>1.216 db</i>
<i>Villamos energiát fogyasztó</i>	<i>100 %</i>
<i>Vezetékes gázt fogyasztó házt.</i>	<i>367 db</i>
<i>Közüzemű vízbe kapcs. Lakás</i>	<i>635 db</i>
<i>Szennyvízcsatorna</i>	<i>-</i>
<i>Telefon</i>	<i>373 db</i>
<i>Óvodások száma</i>	<i>134 f</i>
<i>Iskolások száma</i>	<i>545 f</i>
<i>Kábeltévé hálózatba kapcs. lak.</i>	<i>787 db</i>

<i>Cigány kisebbség aránya</i>	<i>45 %</i>
<i>Munkanélküli ráta</i>	<i>37%</i>
<i>Jövedelempótló támogatást kap</i>	<i>245 f</i>
<i>Személygépkocsi</i>	<i>338 db</i>
<i>M kód vállalkozás</i>	<i>91 db</i>

1. táblázat

Az adatokból ⁴ kiemelendő a cigányság magas aránya és az ezzel összefüggő munkanélküliség. E jelenséggel kapcsolatban számos adat és írás megjelent már, így ezt nagyobb terjedelemben nem kívánom kifejteni. Az ózdi depressziós térség leginkább károsodott rétege a cigányság, a velük kapcsolatos kérdések kezelése, társadalmunk egyik legégetőbb feladata. Jelen dolgozatban kiemelten szükséges kezelni az átlagtól magasabb arányt, hiszen nagymértékben determinálja a programozást. Kvázi, két eltérő mentalitású, közel azonos létszámú népességnek kell készíteni a programot, ami rendkívül bonyolulttá teszi a feladat végrehajtását.

A cigánykérdéssel kapcsolatban több irányzat lelhető fel:

- a *hivatkozó*, ahol minden baj forrásának az etnikai kisebbség jelenlétét tekintik;
- a *humánus* vonal, ahol nem értik miért van jelen a rasszizmus és a szegregáció;
- a *liberális* vonal, ahol elfogadják jelenlétüket és segít szándékkal kezelik az ügyet.

Arló esetében nem kérdés mi az üdvös megoldás, mert bármely szélsőség egy ilyen aránynál nagy társadalmi károkat okoz lokálisan. Mielőtt azt hinnénk, hogy a település egységes szemlélet e tekintetben, leszögezem, hogy a cigánygyöllet jelenléte lényegesebben markánsabb, mint a toleranciáé.

Az önkormányzati döntések örökös dilemmája, a ma még többségi (hazai szóhasználattal élve, magyar) érdekek érvényesítése, vagy a cigányság elvárásainak beépítése a helyi jogalkotásba. Ez a kérdés ebben az adott feladatban is kardinális probléma és a jövőre nézve rendkívül mérvadó.

Az egyéb adatok tekintetében a helyzetelemzés témakörében részletes információt nyújtok.

Arló környezeti állapota

Földrajzi elhelyezkedés, általános jellemzők

Arló a tájkataszteri besorolás szerint B.-A.-Z. megyében az Észak-Magyarországi középhegység nagytáján belül a Bükkvidék középtáj, Bükklába kistáj-csoport, Upponyi hegység kistáján helyezkedik el.

Felszíne erősen tagolt, dombok zárják körül és keskeny völgyek szabdalják.⁵

A tengerszint feletti magasság 150-540 m között váltakozik. Az eróziós-deráziós dombokat a harmad-negyedkor határán ható tektonikus moz-

gások és a külső felszínformáló erők alakították. A keleti oldalon a talaj-szerkezet és a bányaművelés miatt erők a lejtés tömegmozgások.

F csapású völgye É-D irányú, mely becsatlakozik az ózdi medencébe. Ebből nyílnak a K-Ny irányú völgyek egy-egy patakkaal, időszakos vízfolyással a völgyfenéken.

Képzettani szempontból jellemezve fiatal oligocén és miocén kori puha, laza szerkezetű üledékek alkotják: agyag, márga, homok, homokkő, elvértve lösz. Jelentős emellett, hogy a keleti területeken a barnakőszén a rétegek között jelentős sávokat alkot.

Éghajlata szubkontinentális, az éves középhőmérséklet $8,5^{\circ}\text{C}$, a vegetációs időszak átlaga $15,5^{\circ}\text{C}$, csapadék évi átlagösszege 650-680 mm, a napsütéses órák száma 1.850 körüli.

Klimatikus szempontból közepes és rapszódikus, ingadozó csapadékellátottságú terület. Gyakorikak a hetekig tartó száraz időszakok, ugyanakkor előfordulnak heves záporok is, melyek időszakos vízfolyásokat hoznak létre.⁵

Növényvilága a Heves-Borsodi dombságra jellemző cseres-tölgyes, gyertyános tölgyes, a mélyebb völgyekben a hőmérsékleti inverzió következtében bükkös társulásoknak megfelelő tipikus erdő társulások. A zárt erdőfoltok között nagy kiterjedésű rétek, legelők találhatók, a zárt, vizes völgyekben pedig szurdok erdő társulások. Állatokban a terület rendkívül gazdag. Erdőterület nagysága: 3.144 ha.⁴

A környezeti elemek állapota

Levegő

Bár megyénk részesedése országos viszonylatban a levegő tisztszennyezés externáliák tekintetében 15-20%⁶, településünk az ország legtisztább levegőjű települései közé tartozik. Erről ad tanúbizonyságot a Debreceni Agrártudományi Egyetem mérési eredménye is. Jelenleg nincs káros ipari, mezőgazdasági emisszió a község területén és a borsodnádasi, ózdi nehézipari üzemek bezárásával az átsodródások is megszűntek.

Két alapvető szennyezési forrás létezik:

- *közlekedés*: a 25 számú főútvonal, Arlót D-É irányban szeli át a völgyfenéken esetenként nagy forgalommal. A völgyfekvés miatt, elsősorban szélcsendes időben megemelkedik a szennyezési anyag koncentráció. Szerencsés, hogy a borsodnádasi terepviszonyok miatt a nagy súlyú kamionok ezt az útvonalat elkerülik, így tulajdonképpen teherforgalom Salgótarján és Ózd relációjában zajlik;
- *lakossági emisszió*, mely a szén és fa tüzeléséből történő felhasználásból ered. Ebben a kategóriában jelentős externália termelők voltak az intézményi kazánházak, melyek a hetvenes években épültek, az akkor még olcsó kőszén eltüzelésére. A településen 5 nagy kazánház működött, az éves felhasználásuk elérte évenként az 500 t-t. A gáz infrastruktúra kiépülésével lehetőség adódott a korszerűsítésre és az önkormányzat nem kis erőfeszítésével és a megyei dekoncentrált pénzeszközök segítségével teljes egészében megszűntek ezek a szennyezési egységek.

Mezőgazdasági nagyüzem a területen nem működik, így gyakorlatilag ammóniakibocsátás nincs.

Az erdő sűrűség és az egyéb vegetáció teljes egészében takarja a talajt, nem felt, nagy területek nincsenek, az utak 85%-a portalanított, így a porszennyezettség mértéke is elenyész.

Vizek

Felszíni vizek

Két jelentősebb vízfolyás található, mely a település közepén egyesül: a Hódos patak és Szentgyörgy patak. A Hódos gyűjti össze a kistérség vízgyűjtőjéről a felszíni vizet és szállítja Ózdon keresztül a Sajóba. A valamikor színéről elhíresült patakban (sötét vörös volt évtizedekig a borsodnádasdi galvanizáló üdvösműködésének eredményeként) az életnek semmi jelét nem tapasztaltuk a század elejétől a 90-es évek elejéig, a rendkívül magas pH koncentráció miatt. Az üzem bezárása után látványosan javult állapota és néhány év alatt lakóhelyévé vált a kételtérteknek is, illetve védett halfajok is elfordulnak ingadozó vízállású vizében.

A Szentgyörgy patak kedves a lelkeknek, gyermekkorom emlémeinek egyik kimeríthetetlen forrása. Csíkászatainkra, kosaras küllzéseinkre mindmáig elevenen emlékszem. Ma is számos védett faj otthona, bár az aszályos évek alacsony vízállása igencsak megtizedelte lakóinak számát.

A mellékvölgyek időszakos vízfolyásainak nincs különösebb jelentősége, bár medrük környékén értékes lápok alakultak ki, melyek fajgazdagsága egyedülálló.

A település rétegforrásokban gazdag. Oxigéndús vizet szállítanak ezek a kis vízhozamú ékszerek a lápok lakóinak.

Európában egyedülálló vize településünknek a 7 ha vízfelülettel rendelkező Suvadásos tó. A századfordulón jött létre egy megcsúszó (suvadó) hegy következményeként. A robbantásos bányaművelés és a felszín alatt húzódó, átázott agyagrétegnek köszönhetően nagy mennyiségű, szakaszosan lecsúszó földtömeg zárta el a Szuhony patakot és keletkezett egyik nagy büszkeségünk, a tó. Többször fenyegette elöntéssel a települést, mígnem a horgászok segítségével megépült több próbálkozással a mai is működő, bukóaknás vízszintszabályzó. A konjunktúra éveiben fontos pihenőhelye volt az ózdiaknak, környékieknek. Vízére strand és kemping épült, környezetében pedig sorra szaporodtak a hétvégi házak. Állapota, a humán externáliáknak és feltöltődésnek köszönhetően rendkívül rossz. Sokat „lendített” ezen az állapoton az elhibázott haltelepítési program és parti sáv fásítása.

Felszín alatti vízkészlet

A községben a völgyfenék területén talajvizes. Ásott kutak jelentették a 80-as évekig az ivóvíz forrást minden háztartásban. Az intenzív műtrágyázásnak, az akkori állattartásnak és a nyitott közműhálósnak köszönhetően a kutak területén nitrátosodtak. Olyannyira, hogy a gyermekeket

a „kék betegség” miatt egy időben ún. zacskós vízzel kellett ellátni. Ekkor a nitrát tartalom felső értéke meghaladta a megengedett érték háromszorosát. A település vezetése ekkor döntött a víztársulás létrehozásában és három év alatt kiépült a vezetékes vízrendszer. Ennek ellenére ma is jelentős számú háztartás nyeri a vizét ásott kútból.

A vízárak magyarországi viszonylatban is a legmagasabbak térségünkben. Óriási kiadásokat képeztek a megvásárlásának költségei. Ennek kiküszöbölésére indítottuk el saját vízbázis kialakításának programját, melynek eredményeként négy eltérő mélységű kutat fúrtunk. Ebből két már a rendszerre van kötve, vízminősége megfelelő. A másik kettő munkába állítása csak szűrőberendezéssel lehetséges, mert a mélységi ammónia, és vastartalma meghaladja a határértéket. A kutak 60 és 240 m mélységben szolgáltatják a vizet a legmodernebb technika igénybevételével.

Jelenleg is elhelyezkedés alatt áll egy újabb fúrás, mely már eladható vízfőlösteget is termelne. Kutatási eredményeink eltérő adatokat mutatnak a hivatalos vízügyi álláspontokkal szemben.

Az „hazai” víz fogyasztói ára 60 Ft, a regionális 250 Ft-tal szemben.

Az arlói vízbázis ellátja jelenleg Járdánháza és Borsodszentgyörgy települést is.

Talaj

Talajképzésük a harmadidiszka üledék. Ebből kialakultak a községi területén lévő fellelhető talajtípusok (1. sz. melléklet). Legjellemzőbb típusa az agyagbemosódásos barna erdőtalaj, melynek erdőszőlő

68%-os. A patak völgyekben lévő nyers öntéstalajok agyagos vályog összetételűek. Kémhatásuk savanyú, illetve erősen savanyú.⁵

A jellemző talajdegradációs folyamat a savanyosodás (2. sz. melléklet) és az erózió.

A kémhatás változást a nehézipari érában negatívan befolyásolta a légszennyezés következtében lezajló savasodás.

A mezőgazdasági tevékenység, mint degradációs jelenséget előidéző folyamat, komoly szerepet játszott a termőrétegek nagyfokú pusztulásában. A meredek domboldalak feltörésével és lejtirányú szántásával nagyfokú eróziós folyamat indult, ami ellen nem védekeztek. A növényzet csak a vegetációs időszakban volt jelen, így szinte semmi nem állta útját a lemosódásnak. A telekkiosztások nem vették figyelembe a talajpusztulást és szalagparcellák kerültek kimérésre a dombok lábainál és természetesen lejtirányban. Így a még a felvilágosultabb tulajdonosok sem tehettek mást, mint hogy hosszában szántásuk a parcellákat. A heves esőzések során sáros törmelék lepte el az utakat.

A műtrágyázás és a gépi művelés folyamatosan rontotta a talaj szerkezetét. A jobb minőségű talajok eketalp rétege folyamatosan tömörödött, a feltalaj pedig folyamatosan veszítette el kationjait.

A tulajdonviszonyok változása, a mezőgazdaság átalakulása a gazdaság negatív irányú változásaival szemben a talaj életében pozitív elmozdulást okozott. Újra gyep köti meg a szemcséket, szerkezete a természetes növénytakaróéval azonossá válik, mert nem művelik mifelénk a földeket. A szántó művelési ágú területek kb. 10 %-án van valamiféle beavatkozás. Ez a folyamat ugyan az erózió szempontjából kedvező,

ám új kihívást okoz a hirtelen lezúduló és felszívódni képtelen csapadékvíz mennyisége és ennek elvezetése.

A természet állapota

Él világ

Ha rápillantunk a térképre (3. sz. melléklet), azonnal szembeötlenek a viszonylag nagy kiterjedésű, zölddel színezett területek az erdő k. Bár jelenleg a leginkább veszélyeztetett ökoszisztéma, Arló külterületén mindmáig meghatározó. A cigány lakosság „áldásos” tevékenysége és gazdáltság következtében hektárok tűnnek el évente és kopaszodnak meg sorra a belterülethez közel eső domboldalak.

A privatizált területek állapota elszomorító, míg az állami kezelésben lévő és védelem alá helyezett területek elfogadható állapotot mutatnak. A már korábban jelzett társulások közül legelragadóbb a katedrálisra emlékeztető bükkös. A lelke és a természet talán ebben a környezetben tud igazán azonosulni. A fények játéka, a tomboló zöld áradat, a hangok és illatok, a mélységes nyugalom és erőt utánozhatatlan és kiemérlhetetlen élmények forrásai. Sajnálatosan kevés maradt a koros, tiszta bükkösökben. Sokkal jellemzőbb a tájra a középkorú cseres-tölgyes állomány. Az alatta díszes gazdag vegetáció számos fajnak ad otthont. Több helyen megjelent az elmúlt évtizedek termékeként a fekete és erdei fenyves és a falu peremén az akác.

Bár szorgos kezek gondoskodnak arról, hogy ne terjedjenek el túlságosan ezek a fajok, jelenlétük nem elfogadható ebben a környezetben.

A rendkívül gazdag területen (4. sz. melléklet) csak napjainkban indultak el a kutatások, annak köszönhetően, hogy megalakult a Tarnavidéki Tájvédelmi Körzet. E védett terület egyik legfrekvenciáltabb egysége, a Gyepes völgy, Arló igazgatási egységéhez tartozik.

Növényvilága még számos meglepetéssel kecsegtet, azonban máris sokkal értékesebb, mint ahogyan azt hitték néhány évvel ezelőtt. A sajátos klimatikus viszonyoknak köszönhetően együtt fordul el a messzi Kárpátok növényei közül a *fehér acsalapu*, a *sugárkankalin* és az *ikrás fogasír*.

Ezek mellett természetesen el fordulnak a tájra, él helyre jellemző ritkaságok is: *bíboros kosbor*, *kétlevelű sarkvirág*, a szerencsések pedig találkozhatnak a *boldogasszony papucsával* is. Júliusban díszlik az utolsó virágzó orchideánk, a *széleslevelű n sz f*. 1996-ban került a kutatók elé egy igazi ritkaság, a *pontuszi n sz f*.

Sok-sok oldal kellene a felsoroláshoz, hiszen minden él helynek felsorakoznak a gyönyörei, ám e dolgozat témája más, így csak érint legegyszerűbben lehetséges bemutatni a terület gazdagságát.

A magasabb rendű élőlények közül a *rovarvilág* is szolgál meglepetéssel. Az erdők között megbúvó kisebb nagyobb, néha szobányi tisztáson csak úgy vibrál a levegő a gazdag rovarvilágtól. A legmutatósbabak a lepkék. Az erdei busalepke, a hajnalpír-, boglárka-, saktábla, gyöngyházlepkék között, a szakavatott szemek megtalálják a ritka kis apollólepkét, vagy a díszes tarkalepkét. Olykor elcsíphetjük a rablópillét és az imádkozó sáskát vadászat közben. A Kárpát medencében csak kevés kolóniája ismert az ozirisz-törpeboglárkának, a nagypöttyös han-

gyaboglárkának és a barnabundás sokpöttyösboglárnak. Tenyészhelyeik védelme alapvető kötelességünk. A belterületen is gyakran találkozhatunk az atalanta lepkével és a nappali pávaszemmel. A talajon a figyelmes szemlélő számára olykor-olykor eltekintenek a b r-, ragyás-, és lapos kékfutrinka, a tölgyesekben pedig gyakran látjuk erős hangon durzsolva repülni a szarvas bogarakat, ritkán az orrszarvú bogarat.

A kétélték, hüllők is széles diverzitást mutatnak. A gyakori erdei és gyepi békák mellett megszólal jellegzetes hangján az unka, a tavaszi vizekben pedig gyakoriak a g tók. A hüllőállomány jellegzetes képviselője a f ürge és zöld gyík, a gyakori erdei sikló és kuszma.

A madarak állnak hozzám legközelebb. Évtizedek óta figyelem mozgásukat, viselkedésüket, állományuk gyarapodását, fogyását. Elmondhatom, hogy kistájunk gazdaságba e tekintetben irigylésre méltó. Ha a legfontosabbakat emelem is ki, bebizonyosodik állításom igazsága. A képzetlen madarász is azonnal meghallja messzehangzó kopácsolásáról a fekete harkályt, a hamvas küllőt, és a fokozottan védett fehérhátú fakopáncsot. Nem kell nagy tapasztalat a magasban köröző fekete gólya és a gyakori egerészölyv azonosítására sem. Ezzel ellentétben nagy szerencse és tapasztalat kell az országban egyedül itt regisztrált törpesas pár felfedezésére és a vadászó kerecsen megpillantására. Bár az utóbbi években nem került szem elé, de bízok benne, hogy a rejtett, nem háborgatott erdőrészekben még hamarosan elbukkan a császarmadár. Megfigyeltek már itt nagy kócsagot, halászsast és rétisast is, természetesen csak kóborló példányokat. A „nagyok” mellett a kicsiket általában a hangja árulja el. A madárhangok ismerője tavaszi id -

szakban igencsak próbára teheti tudását. Ahány faj, annyi csoda! Tekintélyesek, kacérok, pompások, m vészek, akrobaták és mennyi tulajdonsággal fel lehetne még ruházni e tollas népséget!? A természet gyönyör alkotásai!

A gerincesek törzsének másik érdekes osztálya a *denevéreké*. K repedésekben, pincékben, tornyokban található meg leginkább. Megtalálható nálunk a *patkósorrú*, a *nagyfül és kései denevér* mellett a *bajuszos és Brandt denevér* is. Sötétedéskor az átmelegedett falak mellett gyakorta látom ezeket az ügyes vadászokat.⁷

A vadásztársadalom nagy öröme a *nagytest vadjaink* is nagy egyedszámmal vannak jelen. Bár kapitális bikákat nem termel ki ez a meredek dombvidék, de szép állatok kerülnek terítékre.

Rendkívül megfogyatkozott viszont a valamikor gazdag *szalonka és fogoly* állomány. Húzáskor ritkaság számba megy egy-egy szalonka, foglyot pedig valamikor a nagyapám oldalán láttam.

Táj

Ahogy azt már említettem, a legnagyobb sebek az erd kön keletkeznek, els sorban a gazdátlanság és nagymérték lopások miatt. Ez erend en alakítja a táj arculatát, a települést körülölel dombok folyamatosan válnak kopárrá. A meredek oldalakról, egy nagyobb es zéskor lesodródik a vékony term réteg nagy része és folyamatosan veszíti el a terület a term erejét.

A táj arculata a m veletlen területek miatt ma egészen más, mint a 60-70-es években. Nagyobb tájromboló beavatkozások nincsenek.

Önállóan kezelt hatótényezők

Hulladék

1992-ben került bevezetésre a rendszeres szemétszállítás és még abban az évben felszámoltuk az illegális lerakókat. A mai napig ingyeryjtjük a lakossági kommunális hulladékot és szállítjuk a 90-es évek elején épült szemételepre, ahol néhány évig működött egy folyékony hulladék tisztító is. A szemételep állapota néhány év alatt leromlott, így ma közel sem felel meg az elvárásoknak. Csatorna hiányában szippantókocsigyjti össze a folyékony hulladékot és hordja a közeli településre tisztítani.

A lakossági szennyvíztározók állapota rossz, igen nagy mennyiség hulladék elszivárog. A fogyasztott vízmennyiséggel ha összevetjük a tisztításra szállított hulladék mennyiségét, rendkívüli aránytalanságot tapasztalunk.

Elkészült a mikrorégió településeinek csatornázási terve, ám állami támogatás a rossz vízügyi kategorizálás miatt a közeljövőben nem nyerhet.

Zaj és rezgés

Csak a közlekedés okozta zajok tapasztalhatók, a 25-ös fő közlekedési út mentén és a rezgések is gyakoriak, elsősorban a hidakhoz közel es épületeknél.

Társadalmi jelenségek

Bár jeleztem a magas etnikumi arány miatti lokális gondjainkat, most ismételten ki kell emelnem, mert a társadalmi béke záloga a két népesség közötti viszony alakulása. Az ellentét demoralizálja az embereket, hátráltatja a demokrácia magasabb szintjeinek kialakulását.

Az óvoda és iskola tanulói létszáma növekszik, ezen belül a lakossági arányoktól eltér összetétel változás tapasztalható. Jelesül a cigány tanulók aránya folyamatosan növekszik. Jelenleg meghaladja a 70%-ot. Ennek oka egyrészt a magas szülések száma, másrészt pedig a „magyar” lakosok a gyermekeiket elviszik másik iskolába, els sorban Ózdra. Az iskolával összefügg jelenség a kontraszelekció, mert egyre inkább hagyják el az iskolát a pedagógusok, helyettük nem a szakma legjobbjai kerülnek be az oktatásba. Kevés az elhivatott, lelkiismeretes nevel .

A magas munkanélküli ráta tényleges értéke közelíti az 50%-ot. A termelésből szolgáltatásból kies munkavállalók nagy része már tartós munkanélküli. Ahogy telik az idő, úgy romlik az esélye az újabb munkavállalásnak. Az alacsonyan kvalifikált réteg csak a jogszabályi kötelezettségeit teljesíti, hogy ki ne essen az ellátásból.

A település egészségi állapotára egy teljes vertikumban kiépült háziorvosi szolgálat vigyáz. Magas az aránya az alkoholizmusnak és az ezzel összefügg betegségeknek. Az idős emberek körében folyamatos az elöregedés.

A szervezett civil jelenlét rendkívül gyenge, az önkormányzati próbálkozások ellenére sem született nagy tömegeket mozgató kezdeménye-

zés. Egy közalapítvány és egy népf iskola próbálja kitölteni e hiányos-
ságot – kevés sikerrel.

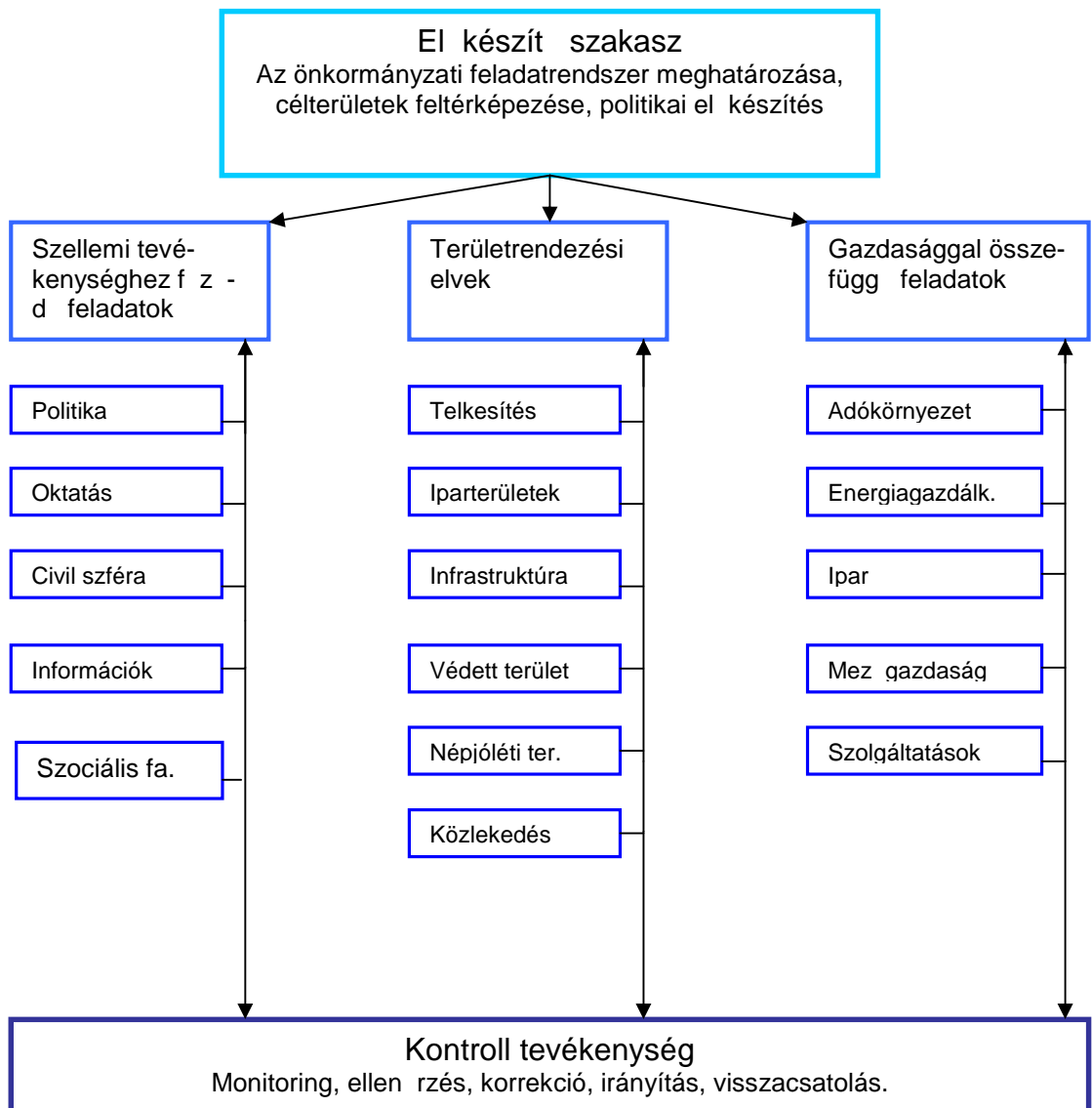
Az állampolgárokra jellemz a közöny. Lakossági fórumokon rendkívül
alacsony a részvétel.

A képzettségi mutatók átlagon aluliak, az utóbbi évtizedben megfi-
gyelhet volt a szellemi erózió.

Az Agenda 21 stratégiai elemei

A rendkívül összetett feladat vázának meghatározása fontos az értel-
mezés és feladatmegoldás miatt. Erre a bázisra épül fel a teljes prog-
ram. A stratégia, bár figyelembe veszi azokat az ajánlásokat, melyeket
a magyarországi gyakorlat során kialakított a szakmai gárda, mégis
eltér módon került kialakításra. Ennek oka a helyi feltételrendszer
mássága és a szubjektív értelmezés.

A stratégia szerkezetét a 3. ábra szemlélteti:

3. ábra

A stratégia váza már jelzi a programozási irányokat is, melyek els sorban a második szinten jelennek meg.

A hierarchia részletes bontása a szövegben jelenik meg, hiszen árnyaltabb és részletesebb az elemekre bontás, mint ahogy azt az ábra mutatja.

I./ EI készít szakasz

A társadalom tehetetlenül áll a globális jelenségek előtt és az emberek nagy része valamiféle csodában bízik, hogy a helyzetünk hamarosan megváltozzon. Kevés emberben tudatosult az egyén felelőssége és a szumma elv: *a hatások iránya és nagyságrendje az elemi vektorok irányának és nagyságának az eredője*. Alapelv tehát az elkészítés során a helyi társadalom minden egyes elemének aktivizálása, ami nem csak a helyi környezetgazdálkodási paraméterek pozitív változtatására hivatott, hanem azon túlmenően felelősséget kell vállalnia a globális, negatív irányok megváltoztatásáért is.

A feladat, még ilyen nagyságrendű településen is rendkívüli. Nem számolva külön erre célra bevonható erővel, az igazgatási és oktatási egységek dolgozói jöhetnek szóba állandó és effektív erőként. Az állandó feladatok ellátása mellett kell bizonyos operatív tevékenységet is kifejezteni, ennek motiválása viszont kulcskérdés.

Az elkészít szakasz fő feladata a potenciális segítség számbavétele, az egyének ráhangolása a feladatra.

A célcsoportok közül a képviselőtestület és bizottságainak megnyerése a legfontosabb. Az erős döntéshozói támogatás elengedhetetlen a végrehajtás során, vagyis alapfeltétel. A fogadókészséget lehet erősíteni szakemberek meghívásával az ülésekre, illetve nagy társadalmi nyilvánossággal, hogy növekedjen a felelősségérzet és a fajsúlyának megfelelő komolysággal kezeljék az ügyet. Ha valaki központi szerepben érzi magát és rá irányul a közvélemény figyelme, energiaráfordítása lényegesen magasabb az átlagosnál. Ezért az elkészítés fázisában is el kell

indulnia a helyi stúdió m sorának, mely sorozatszer en számol be az Agenda 21 aktuális állásáról. A helyi környezeti és társadalmi problémák reflektorfénybe állítása, a döntéshozói felel sség problémához rendelése, megfelelő motiváció lehet az önkormányzat részére.

Az els sorban értelmiségi körbe tartozók nagy része át tudja látni a program jelent ségét, ezért részletes ismertetése nem okoz értelmezési problémát. A településen dolgozók számára, a helyi adásokon túlmen en konzultációs és értelmezési lehet séget biztosítunk.

A program végrehajtásának fázisai, már id intervallummal és felel ssel is megjelölve a Polgármesteri Hivatal hirdet tábláján mindig aktualizálva jelenik meg. A végrehajtás során, a már lezárt feladat értékelése, melléklete a programtáblának. A sikerek, bármilyen is az el relépés nagyságrendje, kiemelten kezelt jelenségek, els sorban az emberi érdekl és és tenni akarás fenntartása miatt.

Amikor az operatív munkában résztvev k már látják a célokat, kialakítottuk a munka szervezését, a struktúrát, ehhez hozzárendeltük a megfelelő testületi döntéseket (program elfogadása; hatáskörök; kijelölt, aktualizálásra váró rendeletek; stb.), a programozás rögzítését követ en kezd dhet el az érdemi munka.

Összefoglalás:

- a menedzsment kialakítása,
- az elvek rögzítése,
- a program nyilvánosságra kerülése.

II./ Céletterületek

II-1. Szellemi tevékenységhez kötődő feladatok

II-1-1. Politika

II-1-1-1 „Belpolitika”

„ A helyi hatóságok építik, m ködtetik és tartják karban a gazdasági, társadalmi és környezeti infrastruktúrát, felügyelik a tervezési folyamatokat, helyi környezetvédelmi politikát és szabályozókat alakítanak ki, segítik az országos és helyi környezetvédelmi politikák megvalósulását. Mivel a helyi irányítás van a legközelebb az emberekhez, lényegi szerepet játszik a közösség felvilágosításában és a válaszadásban, a fenntartható fejlődés érdekében.”⁸

Az Agenda 21 program végrehajtása szinte kizárólag attól függ, hogy a helyi politika hogyan építi be a program elemeit a tevékenységébe. Az önkormányzati felelősséget a jogszabályok is rögzítik a hatáskörök megosztását illetően is. Az önkormányzati munka kiemelt jelentőségű következik az önkormányzásban résztvevő személyek és maga a testület hitelessége. Kialakítása nem az Agenda 21 feladatköre, hanem elsősorban a választások függvénye, de azt leszögezhetjük, hogy a végrehajtás sikere nagyban függ attól, hogy az önkormányzatot a lakosság mennyire fogadja el. Esetünkben a cigány kisebbségi önkormányzat is szerepet játszik és sajnálatosan, negatív hatását érezteti.

A helyi politikum egységét és elkötelezettségét kell hangsúlyozni, melynek megjelenítése szinte minden nyilvános és magánjellegű szereplés-

nél kötelező. Ez nagyfokú jártasságot feltételez minden megnyilvánulótól, így fontos a képzés átfogó jelenléte.

Bár a helyi képviselők az önkormányzati munkában már nagy jártasságot szereztek, hiszen mindegyikük legalább a második ciklusát tölti, ennek ellenére önképzésük, képzésük elengedhetetlen. A hivatal folyamatosan biztosítja számukra a Képviselői Közlönyét, illetve kézikönyveket. Az Agenda 21-et illetően nincs mélyebb ismeretük, ezért minimum 3 alkalommal tervezek ehhez kapcsolódó képzést. A képviselői körön kívül, kötelező a részvétel az intézményvezetőknek is.

A helyi politikai élet nyugalma, mint ahogy erre már tettem utalást, függ nagyban a cigány-magyar viszonytól. A Kisebbségi Önkormányzat az évek során szinte teljesen elveszítette hitelét, az állampolgárokra nincsenek igazán hatással. Amennyiben a program mellé állnak és politikai kapcsolataikat az országos vezetéssel biztosítják a program számára, tevékenységük normalizálódik, növekedhet az önbizalmuk és segíthetik a tervek végrehajtását.

A jelenlegi többség nem nézi jó szemmel a cigánybarát politikát és komoly ellenérzéseket szülhet a program ezen része. A tolerancia készség, nem jön egyik pillanatról a másikra. Az évtizedes sérelmek nem törölődnek ki a tudatból, ezért sajnálatosan e területen csak hosszú idő múlta várható fejlődés.

A politikai konszenzus demonstrálását azonban következetes munkával végre kell hajtánunk közszerepléseknél, nyilatkozatoknál, ünnepeken.

A politikai munka eredményeit a testületből kiválasztott, ún. referens ismerteti a helyi médiának, sajtónak.

Megkönnyíti munkánkat a pártpolitika távolmaradása, a pártsemleges képviselet. A belső vitákban csak elvétve van jelen a magánérdek, általában a „közért” történő gondolkodás.

II-1-1-2. „Külpolitika”

Egy elszigetelt környezetben lehetetlen jelentős eredményeket produkálni, ezért ki kell alakítani az úgynevezett külső kapcsolatrendszereket is. Ezek szintje is szinkronban van a területfejlesztési szintekkel:

- *kistérségi:* több programelem túllépi a helyi közigazgatási határokat, így bizonyos konszenzust kell kialakítani a mikrorégió önkormányzataival. Ennek egyik módja, a rendszeres közös testületi ülések szervezése, a kistérségi programok koordinációja. Szerencsés helyzet, hogy az Ózd térségében működő önkormányzati társulás (29 településsel) vezetésével megbíztak kollégáim.
- *Megyei:* a megyei Közgyűlés és a Területfejlesztési Tanács a két legfontosabb célintézmény, azonban fontosak a dekoncentrált szervezetek és a különböző civil szervezetek is. A program kivonatát és az elérni kívánt célokat az intézmények vezetőivel meg kell ismertetni, és biztosítani kell a fontosabb döntéshozóknál a személyes megbeszélést is. Bár protokollárisnak tűnnek a meghívások, az

eredmények és a támogatások szempontjából azonban koránt sem közömbösek.

- *Országos:* Az FVM, BM, PM, GM a stratégiai fontosságú minisztérium. Folyamatos információközlés szükségeltetik irányukban, hogy egyrészt mi is közvetlen információhoz jussunk, másrészt a programok alakulása, az alsó szintek viselkedése befolyásolhatja a kormány és a minisztérium döntéseit.

Ebbe a kategóriába tartozó kérdés a médiákban történő megjelenés, mely inspirálja a programban résztvevőket. A folyamatos híradás szinten tartja a motivációt és a kontrollban is nagy szerepet játszik.

- *Európa:* a programban támaszkodunk a már kialakult kapcsolatokra, így gazdasági szempontból a dán Viborg megye mezőgazdasági egységei, kiemelten Bjerringbro városban működő szaktanácsadói bázis az egyik jól felhasználható együttműködés, míg kulturális vonatkozásban a szlovák Hnustya város, akivel testvér települési kapcsolatrendszerünk van. Mindkét kapcsolat, a kitekintés, a minta szempontjából rendkívül értékes és jó eredményeket szülhet. Az együttműködési dokumentumok már a fenntartható fejlődés eszméi mellett születtek.

Az EU bürokráciával kialakítandó kapcsolat fontos pontja a brüsszeli Magyar Nagykövetség, ahol a nagykövet személye garantálja az ismeretségi kör kialakítását.

Összefoglalás:

- folyamatos információ biztosítása a különböző szinteken;
- minták állítása külföldi példák nyomán;
- erős lobbikialakítása, lobbizók megnyerése;
- nyilvánosság a helyi, regionális és országos médiákban,
- önképzés és képzés;
- lakosság megnyerése;
- a kisebbségi önkormányzat bevonása a munkába.

II-1-2. Oktatás

A jövőnk formálása, a fenntartható fejlődés szellemének megértetése, beépítése az emberi tudatba, a pedagógusok kezében van.

Az óvodai szinten már működő, Waldorf módszerhez közelítő program kifejezetten jó alapot ad a neveléshez. A természeti jelenségeket mély szinten elemző, természetes tárgyakat használó módszerek mellett lényeges elemei az óvodai oktatási programnak a helyi folklór megjelenítése, a toleranciakészség folyamatos alakítása. Képzett és lelkes óvodások segítik az eredmények megszületését. Hiányzik azonban az a látásmód, mely a program átlátásához szükséges, ezért az óvodások képzése is beépül a feladatrendszerbe.

Az átmenet az óvodából az iskolába sajnos nem zökken mentes. Az általános problémák mellett nem folyamatos az óvodai módszer, így elvesz a gyermeki tudatból, a megértések hiánya miatt. Az iskolai oktatási programmal történő összehangolás a legelső feladatok egyike.

Az önkormányzati tevékenységet globálisan látó igazgató, testületi tagsága révén komoly segítséget jelenthet. Az oda-visszacsatolás megkönnyíti az oktatási tevékenység folyamatos kontrollját, az eredmények mérését.

Az elemzésben jelzett komoly problémák ugyan csökkentik a hatékonyságot, ám komoly elrelépések várhatók. A komoly számban jelenlév hátrányos helyzet és gyakran enyhén értelmi fogyatékos tanulók miatt kialakított kiscsoportos rendszerek jó keretei a nevelésnek, oktatásnak. Ezt a folyamatot erősítik a közeljövőben tervezett, iskolát érintő beruházások.

Az iskola sajátos helyzete miatt, az Eszterházi Károly Tanárképző Fiskola, egyfajta mintaiskolának tekinti és a közeljövőben oktatási konferenciák, tapasztalatcserék és kísérletek helyszíne lesz. Amennyiben a Fiskola vezetősége fogadóképző a programra, beépíthetők célkitűzéseink a felső oktatásba is. A Romanológia Tanszék együttműködésével biztosított, így komoly esélye van a cél elérésének.

Érkezett egyfajta kormányígéret, államtitkári szinten egy roma középiskola megalapítására. Igen komoly változásokat hozna településünk életébe az intézmény jelenléte, ezért lobbytevékenységünk egyik célterülete a középiskola menedzselése. Létrejötté után az óvodai szintű középiskoláig felépülő rendszerben komoly szellemiséggel rendelkező output képződne.

A fenntartható fejlődés tantárgyi vonatkozásait a nevelők dolgozzák ki, az iskolai, óvodai célokat az intézményvezetők, az önkormányzat útmutatása alapján.

A tanórán kívüli foglalkozások szerkezete is ebben a szellemben kerül kialakításra, így elvárt a környezetvédelem, gyakorlati természetvédelem, informatika, folklór, stb. fakultációk, szakkörök megjelenítése az éves tantervben.

Az iskolás korú gyermekeken kívül nagy jelentőséggel bír a felnőtt korosztály oktatása is. Erre alakítottunk ki évekkel ezelőtt egy népfiskolai bázist, melynek fő ködtetése civil kézben volt. Ez a forma sajnos nem járt csak kisebb eredményekkel, ezért 2001-től beépül az önkormányzati intézményrendszerbe. A dán, viborgi népfiskolai tapasztalatokat figyelembe véve, egy komoly választékkal rendelkező ismerethalmazzal kínálunk kézművesességet a nyelvoktatásig. Az intézmény vezetőjének kinevezése ez év végén történik és kiválasztásának egyik szempontja lesz a program iránti fogékonyság.

Összefoglalás:

- *intézmények oktatási programjainak összehangolása;*
- *a fenntartható fejlődés tantárgyi vonatkozásainak kidolgozása;*
- *lobby tevékenység a középiskola kialakítására;*
- *az oktatási struktúra optimalizálása.*

II-1-3. Civil szféra

A demokrácia működése, az önkormányzat tényleges és folyamatos igyekezete ellenére sem teljesedett ki. A lakossági részvétel a döntések alakításában minimális, nagyfokú közöny mérgezi az elvárt működést. Több civil szervezés megszületésénél bábáskodtunk illetve vettünk részt az alapításban. Mindezek a kezdeményezések sorra elakadtak, elsősorban a személyi feltételek és a közöny miatt.

Igen komoly feladat a civil háttér megteremtése, a lakosság bevonása az önkormányzati munkába. A program sikere függ ettől a tényről, hiszen bármennyire is igyekszünk, bármennyire is próbáljuk keresni az ideális intézményrendszert és metodikákat, ha a széles tömeg nem tartja magáénak a programot, minden energia kárba vész.

A cél elérésének egyik eszköze a helyi televíziós stúdió, melynek adásidejét ki kell biztosítani legalább heti három alkalomra. A 24 órán át folyamatosan sugárzott képújság is nagy jelentőséggel bír, ha a szerkesztés is célul tűzi ki a programban történő segítségnyújtást. Egy közalapítvány kuratóriuma felügyeli a médiatörvénynek megfelelően a szerkesztést, ezért fontos bevonni a kuratórium tagjait a képzésbe és a fenntartható fejlődési program végrehajtásába is. A főszerkesztői képzettsége, széles látóköre pozitívum e területen.

Látniuk kell az embereknek a döntési folyamatot, ezért javasoljuk a tévés kuratóriumnak az élő adás bevezetését testületi üléseken. A nyitottság és a tévés lehetőség arra inspirálja a lakosokat, hogy megjelen-

jenek üléseken és az adott alkalomkor megszólaljanak. Az önkormányzati fogadókészség és vitakultúra erősíteni fogja a folyamatot.

A környezetgazdálkodásra, kiegyensúlyozott gazdasági és politikai életre fogékonyak az emberek, csak be kell bizonyítani a jó szándékot.

A népf iskolai kurzusokról folyamatosan hírt kell adni, hogy az érdeklődők bekapcsolódhassanak a munkába.

A meglévő, valamilyen szervezetségi szintet elérő két klub, egyesület és alapítvány súlyát lehet növelni egy-egy adott feladattal. Ezek a szervezetek így közvetlen csatornái lehetnek azoknak, akik nem akarnak színre lépni. A feladatok jó szinten történő elvégzéséért folyamatosan díjazni szükséges a szervezeteket, nem a vezetőt, hanem a kollektívát.

Az anyagi juttatások növelhetik a szervezetségi szintet, a belső programkínálatot, ezáltal a szervezet felé megnyilvánuló igényt is. A szervezetek vezetőivel meg kell értetni azt, hogy a cigányság bevonása hosszú időszakra jövőt adhat a békés egymás mellett élésnek.

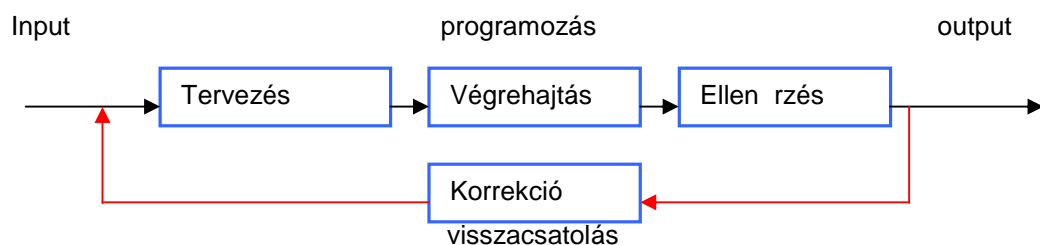
Feladatok összefoglalva:

- nyitottság a lakosság felé;
- helyi stúdió adásának bővítése;
- a civil szervezetek jelenlétének erősítése feladatkiosztással, díjazással;
- cigányság bevonása a szervezetekbe.

II-1-4. Információk

Bár folyamatosan végigkíséri a munkát az információ, mégis kiemelem, mint az általam egyik legfontosabbnak vélt területet. A leírtakat már nem kívánom ismételni, csupán azokat az aspektusokat említem, ahol még komoly jelentéssel bír.

A program lefutása dinamikus, ezért a visszacsatolások alapján folyamatos átalakítást igényel, mint egyfajta szabályozott folyamat.

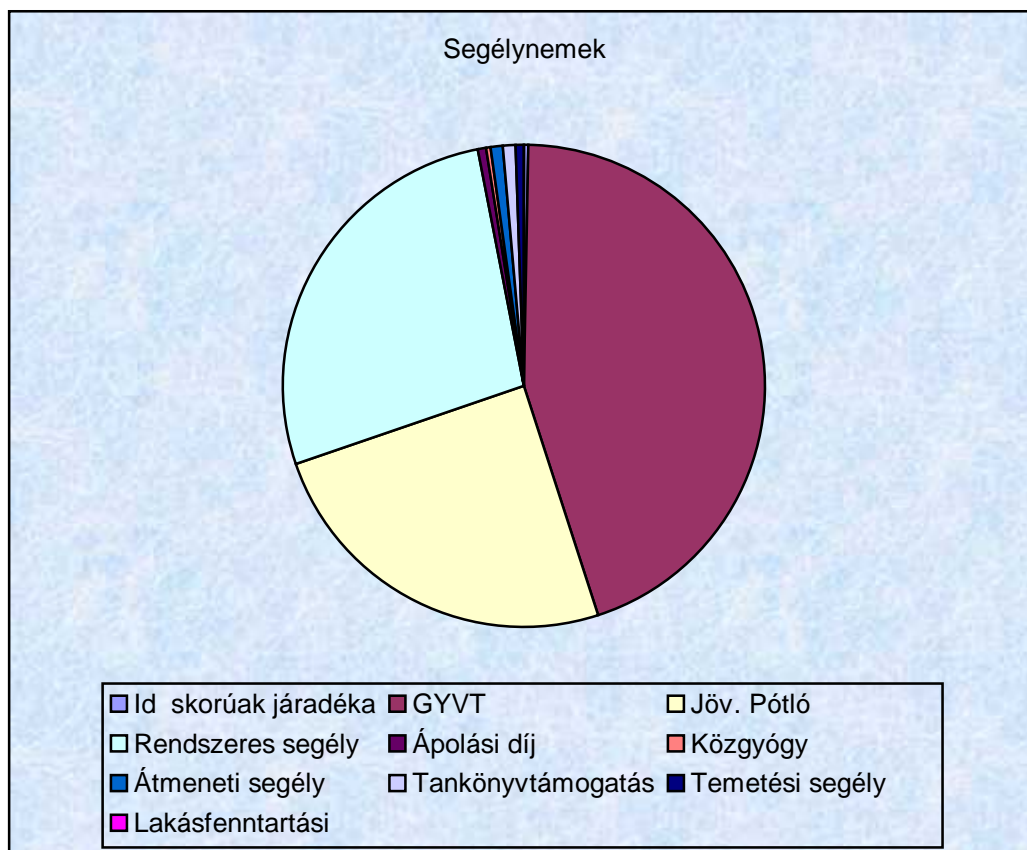
4. ábra

Amint látjuk, a programozás teljes vertikumában mérvadó az információ és annak tartalma. Erre vonatkozóan további megjegyzés szükséges, hiszen az információ igazságtartalma befolyásolja a folyamatot. Amennyiben torzul, elviheti más irányba a m ködést és csak nagyobb energia ráfordítással és korrigálással fordulhat ismét helyes irányba. Az információ megszerzésére és közvetítésére külön teamet kell felállítani, mely tagjait „képbe kell hozni” milyen fontosságú munkájuk.

II-1-5. Szociálpolitika

Lakosságunk nagy részének megélhetését biztosító támogatások az önkormányzati költségvetés 1/3-át teszik ki.

Segélynemenkénti megoszlását az 5. ábra szemlélteti:

5. ábra

A rendszeres jövedelmek nagy aránya azonnal kifizetődik a diagramból és megérthetjük milyen fontos tényező a szociálpolitika területén.

Az összegek nagyságrendje, a költségvetési tételek viszonylatában is jelentős, ezért egyfelől a gazdasági kényszerhelyzet miatt a folyamatos csökkentés a cél (Az állami támogatások csak bizonyos arányt jelentenek a

támogatásoknál, a másik hányad az önkormányzati költségvetést terheli.), másfelől a megélhetés miatt a rászoruló családokat kell fenntartani a szociális hálón.

A két premissza alapján roppant egyszer az elvi megoldás, hiszen a munkahely biztosításával mindkét követelménynek eleget teszünk.

Vagyis minden egyes munkahely biztosítása hosszú távon megtakarítást eredményez az önkormányzatnak, az állampolgárnak pedig stabilitást. Nem véletlenül fordít tehát az önkormányzat nagy összegeket a vállalkozási feltételek megteremtésére, bár nem a törvényben deklarált feladata a munkahelyteremtés.

A leromlott munkaerőcs javítását várjuk azoktól a nem aktív munkáltatói eszközöktől, melyekhez az önkormányzat pályázat útján juthat hozzá, elsősorban a Munkaügyi Alapnál, másodsorban pedig az új törvény nyújtotta, közcélú foglalkoztatási lehetőségek kihasználásával. A helyi foglalkoztatások effektív feladatot is jelentenek, nem csak jogviszonyt, így a munkavállalók nem érzik fölöslegesnek magukat és önértékelésük növekszik.

A szociális terület intézményi hátterét integráltan biztosítottuk, ugyanis összevontuk a feladatokat egy irányítás alá. A gyermekjóléti és felnőtt gondozási munkák tehát ugyan azon kollektíva feladata.

A vezető több diplomás, jelenleg is pszichológiai tanulmányokat folytató szakember. Érzékenysége, humanizmusa alkalmassá teszi az ember-, és környezetközpontú program végrehajtására, melynek általános elemét az intézményvezetők képzésén sajátíthatja el.

Az intézményi feladatok rendszerében növelni kell a közvetlen családgondozás arányát újabb szakemberek beállításával.

Összefoglalás:

- *a szociális háló kiterjesztése minden családra;*
- *a támogatások kiváltása munkahelyekkel;*
- *munkaerőkölcs javítása;*
- *családgondozói rendszer kiépítése.*

II-2. Területrendezés

II-2-1. Telekkialakítások

A településszerkezet a völgyfekvés miatt rendkívül determinált. A fő út a völgy közepén húzódik, mellette állnak az északi arlói családok házai. Többnyire a 30-40-es években épült házakról, építményekről van szó. Az azt követő telekkiosztások már a mellékvölgyekben zajlottak, a 70-es években, a legújabbak pedig már felkerültek a domboldalakra a 80-as években. Az akkori rendezési terv a következő telekkialakításokat is ott vette figyelembe, a fő úttal párhuzamos utcák kialakításával, de magasabb tengerszinten.

Jelenleg az elköltözések miatt rendkívül sok épület került romos állapotba, ezért szerencsésebb, ha új telekkiosztások nem indulnak mindaddig, amíg a kényszerhelyzet következtében a romos ingatlanok nem kerülnek új gazdához, vagy felújításra.

A lelakott épületeket els sorban a cigányság vásárolja fel, bekerülve ezáltal a periférikus cigánytelepekr l a központba. Anyagi helyzetük nem teszi lehetővé a felújítást, a jelenleg m köd lakásfinanszírozási konstrukciókhoz a hitelképtelenség miatt nem jutnak hozzá. A nagycsaládosok szociális lakásépítését is a közelmúlttól kezdve úgy támogatjuk, hogy telket nem adunk, csak a meglév romos épület elbontását és újraépítését szorgalmazzuk. Ebben bizonyos frekventált területeken anyagi kötelezettséget is felvállalunk az ingatlan megvásárlásakor és karbantartás, bontás után az újraértékesítéssel.

A cigányság egy része ragaszkodik megszokott környezetéhez, így középtávon biztosítani kell a periférián is az új telkek kialakítását. Kérdés volt, hogy befagyasszuk-e a telkek számát, limitálva ezáltal a lakosság számot, de nem ésszerű gátat vetni a gyarapodásnak, mert ez jelentheti a falu leépülését is. A romos ingatlanok felszámolása után tehát új közm vesített telkek forgalomba bocsátása tervezett.

Összefoglalva a feladatokat:

- *romos ingatlanok lakóterületté fejlesztése;*
- *kett s igényt kielégít közm vesített területek kiépítése;*
- *a frekventált területeknél önkormányzati intervenció.*

II-2-2. Iparterületek kialakítása

A helyben történ munkavégzés és minél kevesebb ingázás érdekében a munkahelyek kialakításnak infrastrukturális feltételeit szükséges biztosítani. Az olcsó munkaer , a konkurens önkormányzatoknál kedvező

zbb preferenciák, az önkormányzati segédkezés, szeretnénk ha katalizálná az ipartelepítési folyamatot. A munkaerő kínálatunk rendkívül szegényes, így a betanított bér munka idetelepítése a reális cél.

Ennek megfelelően, figyelembe véve a környezetgazdálkodási követelményeket, a település periferiáin zöld mezős beruházásokhoz biztosítanunk kell egyenként 1-2 ha-os területet. Mivel a szennyvíz kivételével az infrastruktúra rendelkezésre áll, nem jelent nagy anyagi megterhelést az önkormányzat számára a vételi helyek biztosítása. Szinkronban áll az elképzelés az ingatlanokra vonatkozó, hatályos rendeletünkkel, mivel a már kijelölt területek alkalmasak a cél megvalósítására.

Szintén segítik a munkahelyteremtést az önkormányzat által már megvásárolt termelési bázisok, mely egy részük mezőgazdasági, más részük feldolgozóipari működésre alkalmas.

Az ipartelepítésnél a területekkel függően határoljuk be az externáliák mennyiségét és minőségét, hiszen az elhelyezkedés és a lakóépületekhez való közelség területenként más. Szeretnénk, ha csak a kommunális externáliák jelennének meg, a tevékenységhez más kibocsátás nem társulna, illetve energiaellátás a földgáz üzemhez igazodna.

A legnagyobb iparterület a volt szeméttelen került kialakításra, rekultivációval, a még hátralévő humuszos termőtalajjal történő fedés jelenleg van folyamatban. Az ősszel elkezdődhet a fásításos térhatárolás.

A település lakosságszámát és területét figyelembe véve, optimálisnak tartjuk a két ipari üzemépület csoport munkába állítása és a három iparterület kialakítása.

Összefoglalás:

- *három, egyenként 1-2 ha-os terület végleges kialakítása, ellátása környezetkímélő közm. vekkel;*
- *a két ipari üzem felkészítése az ipar és mezőgazdaság telepítésére;*
- *az ipartelepítés feltételrendszerének kidolgozása.*

II-2-3. Infrastruktúra

A leírt jellemzők alapján megállapítható, hogy egy sarkpontja van a települési infrastruktúrának: a csatorna.

A nyitott közműoltó egyre nagyobb jelentőséggel bír a helyi vízbázisból a víz aránya miatt. Annak ellenére, hogy három éve kész a csatornázás terve, mely megfelel az országos és megyei elképzeléseknek a vízszint szerint, forrásokhoz még nem jutottunk, önkormányzatunk pedig lehetetlen elkészítenünk a szükséges beruházást. Nagyon komoly és hatékony lobbyt kell kifejteni annak érdekében, hogy a besorolásunkat a KTM megváltoztassa, elsősorban a használt vízbázis figyelembevételével.

A rendszer egyébként mikroregionális és csatlakozik az ózdi tisztítóhoz, mely nagy kapacitású és nem kap annyi szennyvizet, hogy optimálisan tudjon működni.

Bár a gáz nem megújuló energiaforrás, növelni kell a bekötések számát valamilyen támogatás kialakításával.

Az elektromos vezetékek, a telefon és kábeltelevíziós hálózat kábelrengetege igen rossz hatást kelt a településen. A csatornáközműépíté-

sével, összehangolt tervezéssel és kivitelezéssel lehetne elérni a kívánt állapotot, ám ez a magyar viszonyok között pillanatnyilag elképzelhetetlen. Kivétel a KTV hálózat, mely reményeink szerint, hamarosan földkébelen jut el az el fizet höz.

Összefoglalás:

- *szennyvízcsatorna kiépítése;*
- *kábelhálózatok föld alá vezetése;*
- *gázfogyasztók számának növelése;*

II-2-4. Természetvédelmi területek

Célunk a sokszínűség, a biodiverzitás megőrzése. Az elemzésből következik, hogy rendkívüli értékekkel rendelkező területeink vannak. Ezek jó része, a természetvédelmi hatóságoknak köszönhetően már országos védettséget élveznek. Az első sorban a Tarnavidéki Tájvédelmi Körzet területére eső élőhelyek gazdája az állami erdészet, így biztonságuk garantált. Ez köszönhető annak is, hogy a völgy le van zárva az autós forgalom elől.

A jelenlegi kutatások még számos meglepetést tartogatnak, így a későbbiekben az eredmények ismeretében, vagy csatolhatunk kezdeményezésünkre új területeket a Körzethez, vagy helyi védettséget kaphatnak az élőhelyek.

Másik védett területünk a tó és környéke, melynek értéke a geológiai formában rejlik. Sajnálatos módon az erdőtelepítések átfomálták az ősi tájat és a telepített erdőkhöz igazodó biocönózisok jöttek létre. Az erdei

fenyvesek ugyan adnak egy kellemes hangulatot a tájnak, ám ez inkább egy alpesi tóhoz hasonló, nem pedig az Ó-Bükkre. A kellemes környezetre negatív hatással van a szintén telepített akác, melynek jelentősége, létesítéskor a homok megkötésében keresendő.

A vízi ökoszisztéma is eltér az átlagostól. A kevés növényfaj él helyett jelentős sötétbarna víz, az átgondolatlan haltelepítés kárvallottja. A tájidegen *busa*, *amur*, a többi hazai vízhez hasonlóan kifejtette áldásos tevékenységét. A nyílt vizet az *érdes tócsagaz* uralja, míg a parti sávban a kilegelt *nád* helyett a *gyékény* díszlik. A túlságosan is elszaporodott ikrarablók miatt és ívóhely hiányában a nemes halak nem szaporodnak.

A tó erdősen feltöltődött, cca. 32.000 m³ iszapot kell eltávolítani medréből. A munkálatokra elkészült a reorganizációs terv, finanszírozására ezévből is pályázatot nyújtott be önkormányzatunk.

A tóhoz kapcsolódó üdülők számát limitáltuk, a telekkialakítást véglegesen zártuk. Annak ellenére, hogy a part menti sávban engedély nélkül épülő horgászházakra bontási határozatokat adtunk ki, a Közigazgatási Hivatal nem engedte végrehajtásukat. A közel száz horgászház eltüntetése csak indirekt módszerekkel lehetséges, ami sajnálatosan elnyújtja az időt. Amennyiben az FVM bányatónak minősíti a tavunkat, az önkormányzat bejelenti a halászati jogra az igényét és a jelenlegi horgásztömeg létszámát erdősen korlátozzuk egy zárt egyesület létrehozásával. A horgászok nagy részénél így nem lesz kötbérszámítás a vízhez, így elértéktelenednek a viskók és próbál mindenki szabadulni tőlük.

Összefoglalás:

- *fokozottan védett fajok él helyeinek felkutatása, védelem alá helyezése;*
- *a tó reorganizálása;*
- *a parti zóna horgászházainak felszámolása.*

II-2-5. Népjóléti területek

Telekkivásárlásokkal az eddigiek során is, els sorban a központi területeken létesítettünk parkokat. Az önkormányzat tíz éve alatt három kisebb park került kialakításra és folyamatosan parkosítjuk az intézmények udvarait. Úgy ítélem az optimális zöldterület kialakításra került, ami illeszkedik a helyi viszonyokhoz. Feladat a temet kertben adódik, ahol a már elültetett fák a vandálok keze alatt kipusztultak. A megfelelő környezet kialakítása hangulati elem és szinte minden családot érint intézkedés. A kegyeleti tevékenység harmonikus környezetbe illesztése, nyugodt környezet kialakítása mindannyiunk kötelessége.

A fásítás mellett erősíteni kell a kertészeti tevékenységet és a tudatos növénytelepítést. Komoly károkat okoznak a tizenéves vandálok, akik javarészt a cigányság köréből kerülnek ki, de a területkezelés nevesítése, a parkok településrészekre kiosztott felügyeleti köre talán javítja a helyzetet.

A tó mellett kiépült strand és kemping területe is megérett a beavatkozásra. A parkosításnál, a 60-as években, gyors sikert remélve teleültették a parti zónát és a kemping területét nyárfákkal. A parti zónából

évekkel ezelőtt eltávolítottuk, a vizet levéllel folyamatosan tölt, öreg fákat, míg a távolabbi részek fái, félig korhadtan, de még állnak, nem kis baleset veszélyt magukban hordozva. Pótlásuk az ősszel elkezdődik, más fajokkal, figyelembe véve a táj adottságait.

A helyi közéleti színterek, a közönnyel együtt eltűntek, nincsenek meg a helyszínei a találkozásoknak, eszmecseréknek. A falusi élet sajnálatosan közeledik a városi elzárkózáshoz, begubózáshoz. Fontos dolognak tartom az együttléteket, hiszen növelik az identitástudatot, az egymáshoz, a faluért érzett felelősséget. Az egyedül élők társra találhatnak, problémájukat megoszthatják a falubéliekkel. A klubok működése (nyugdíjas-, női-, faluszépítő klubja) erre alkalmat adnak, ám elnyeltek a tagok élvezhetik. A közterületeken a parkokat úgy kell átalakítani, hogy az arra járók beszélgetni, pihenni tudjanak. Elsősorban a központi területek jöhetnek szóba, ahol az események „szem előtt zajlanak” és témát is szolgáltatnak a beszélgetéshez.

A templomkert folyamatosan alakul, de messze nem érte el a park kategóriát. Az évente megrendezett országos lelki napok, egyéb lelkigyakorlatok alkalmával lehetőséget kell adni az elmélyült meditációra. Egy okosan kialakított, zugos struktúrájú park, a múlt emlékével melletti kiváló helyszín.

Szintén a vallásgyakorlás helyszíne az idén átadott kereszt, mely a falu legmagasabb pontján büszkélkedik. Zarándokhellyé vált, de nincs a közelében pihenőhely, nincsenek árnyékot adó fák. A megközelítés útvonalán pihenőpadok elhelyezése indokolt a meredek oldal miatt, másrészt az imahely közelében is ülőhelyeket kell biztosítani.

Az úttörő szövetség összeomlása a gyermeküdültetésben nagy érvágást jelentett. A halmozottan hátrányos helyzetű gyermekeink a kistérségen kívül, csak az iskolai kirándulásokon keresztül kerülnek.

Az életmód kialakításában, a higiénés szokásrendszer kialakításában komoly szerep jut a nyári táborokra. Két szomszéd önkormányzattal közösen tartunk fenn egy gyermektábort a Balatonon, aminek jelentőségét a jelzett okok miatt is kiemelem. A csereüdültetést kihasználva, számos lehetőséget tudunk biztosítani más földrajzi egységekben is. Az iskola szerepe ebben a vonatkozásban nagyobb, mint az önkormányzaté.

Összefoglalás:

- *pihenő helyek kialakítása a központi részeken;*
- *a kemping parkjának felújítása, átformálása;*
- *temető kert parkosítása;*
- *templomkert és a kereszt közelének parkosítása;*
- *gyermeküdülési folyamatok ködtetése.*

II-2-6. Közlekedés

A közlekedés alapvető problémája a völgyfenéken végighúzóódó főút. Zaj-, és rezgést kiváltó hatása erősen érinti a szoroson mellé épülő lakóingatlanokat. Bár született kiváltására egy jórészt külterületen futó útszakasz terv, ennek megvalósítása azt hiszem középtávon nem kerül megvalósításra.

Két megoldás létezik:

- támogatni a Megyei Fejlesztési Tervben szereplő Bánréve – Nagybarca – Eger útvonal korszerűsítését, kiépítését, csökkentve ezáltal az erre haladó forgalmat;
- lobbytevékenység az elkerülő etap kiépítésére.

A lakosság közlekedési szokásai, elsősorban a relatíve kevés gépjármű és a pénztelenség miatt nem okoznak problémát, de növelni szükséges a kerékpáros közlekedés arányát. Három éve épült ki a völgy településeit összekötő kerékpár út, ami ezt a célt szolgálja, ám ezen kívül a gyermekek körében a kerékpár népszerűsítése, klub szervezéssel, turista utak szervezésével még elrelépést hozhat.

Összefoglalás:

- *forgalomcsökkentés a f úton;*
- *kerékpáros forgalom növelése, népszerűsítése.*

II-3. Gazdaság

II-3-1. Helyi adók rendszere

Kormányzati törekvés, hogy az önkormányzati költségvetések helyi adótartama fokozatosan emelkedjen és ezáltal csökkenthető a központi elirányzatok összege. Az Államháztartási Törvény is rendszeres preferenciát biztosít az adókat kivető önkormányzatoknak. Így egy katalizációs folyamat zajlik, melyben kizárólag azok a települések jár-

nak jól, akiknél egyébként is van fizet képesség. A kompenzációnak csúfolt kiegyenlítő alapok a különbségeket nem oldják meg.

Arló és a hozzá hasonló adottságokkal bíró településeknél hiába történne adóztatás, egyszer en a kivetés töredékét lehetne csak behajtani és joggal támadná az a néhány család a döntést, mely igyekszik eleget tenni mindennemű fizetési kötelezettségének.

A törvényi előírásoknak meg kellett felelni, így két adónem került megállapításra, a kötelező súlyadó mellett: az épületekre kivetett idegenforgalmi adó, mely kb. 200 ingatlant érint a tó környezetében, illetve az ipari adó, melynek kizárólag a szeszes italt forgalmazó vendéglátó egységek az alanyai.

A fentiekben is látható, hogy vállalkozás barátságos környezet kialakítása a cél és mindaddig az is marad, amíg jól prosperáló és fizet képes vállalkozások nem jelennek meg. Kizárnám a körből az offshor cégeket, melyek már érdeklődést mutatnak a falu iránt, ám gazdasági eredményük különösebben nem születik jelenlétük következményeként.

A közterhek alacsony szinten tartása valamennyire segíti a lakosokat a megélhetésben, ám koránt sem jelent megoldást. Egyre nagyobb a presszió az önkormányzatok felé az említett kormánypolitika végrehajtására, így előfordulhat, hogy az adókivetést nem kerülhetjük el. A kommunális adó bevezetése levegőben lóg, mértéke még döntés függvénye.

A lakosok mindig is értetlenül fogadják az új terhelő intézkedéseket, ezért komoly ellenállásba ütközik a majdani rendelet, melynek mérséklése, a költségvetés színté és mindent feltáró bemutatása csökkenthet.

A költségvetésre tett javaslatok begyjtése és a használhatók egyfajta foganatosítása, kvázi gazdálkodóvá emeli a lakosságot és rájönnek a megoldási lehet ségek determináltságára. Ez természetesen egy ideális eset, mely csak egy sz k réteg számára lesz érthet , de minél szélesebb ez a réteg, annál elfogadhatóbb lesz a döntés.

Összefoglalás:

- *közterhek alacsony szinten tartása;*
- *vállalkozásbarát környezet kialakítása;*

II-3-2. Energia

Területünkön az energiafelhasználás zömét a szolgáltató ipartól eltekintve a háztartások adják. Két energia forrás képezi a fogyasztás gerincét: a földgáz és fa. A bányabezárások és a szénárak drasztikus emelkedése folyamatosan csökkentette a szénfogyasztást, így a lakosság csak kis arányban használja h nyeresre a szenet. Folyamatosan növekszik a földgáz felhasználása, bár az elkövetkez években nem várható, az összetétel és fizet képes kereslet hiányában hirtelen emelkedés.

A geológus szakemberek kutatásai szerint, a Föld még igen komoly gázvagyonnal rendelkezik, melynek nagy része, els sorban az olaj jelent sebb szerepe miatt nem kutatott. A kiépült vezetékek a kés bbi években alkalmasakká válnak gáz halmazállapotú energiahordozó (pl. hidrogén) felhasználóhoz történ eljuttatására. Ha összevetjük a gázt a fatüzeléssel, mely településünkön igen komoly arányban képviseli ma-

gát, nem kérdés, hogy a környezetgazdálkodás szempontjából melyik energianyerés az alkalmasabb.

A megújuló energiaforrások használatára kedvezőnek a lehetőségek. Bár a napsugárzásos órák száma viszonylag magas, a domborzat lesz kíti ezt a lehetőséget is. A szél hasznosításában történtek ugyan kísérletek, elsősorban külterületeken egy szabadalom által, de nem terjedt el egyenlőre használatuk.

Amit tehetünk, a takarékoskodás. Az önkormányzati beruházások úgy készülnek, hogy messzemenően figyelembe veszik az energia felhasználást és a hőszigetelést. A felújítások 80%-a is ezt a célt szolgálja.

A lakosság gazdasági állapota kétségességet hordoz magában. Egyrészt az alacsony jövedelmek ösztönzőleg hatnak a takarékosagra, másrészt nem képesek megfizetni a takarékosabb üzemmódra történő átalakítást. A cigányság az erdő úgy tekinti, mint vég nélküli energia forrást. A tüzelőanyag felhasználásának korlátja, csak saját lustaságukban jelentkezik. A cigány háztartások kb. 80%-a használja a fát tüzelőanyagként és ezek java része illegális beszerzésből származik.

A fenntartható fejlődés szempontjából ez elgondolkodtató tény. Az egyfajta szokásrendszeré is váló „erdőjárás” csak nagyon hosszú idő múlán változhat meg és ez idő alatt hektárok mehetnek tönkre. Középtávon pedig nem tudok elképzelni olyan változást, mely a cigányság életében is magas többletjövedelmet eredményezhet és megvásárolhatóvá teszi a tüzelőt.

A szokásrendszert és a háztartások fizetőképességét figyelembe véve a legjobb megoldás az erre a célra telepített erdő lehet, melyet a ci-

gányság m vel. Ez a puffer erd egyrészt védi az értékeesebb területeket, másrészt munkával juttatja a „m vel jét” bevételekhez. Fontos, hogy ezek a puffer zónák a belterülethez, a felhasználókhöz közel essenek. Lényeges elem a fafajok megválasztása, mely szakember feladata. Sajnálatos tény, hogy az önkormányzat nem rendelkezik területtel, így komoly felvásárlásokra van szükség a program végrehajthatósága érdekében.

Az energia program másik eleme a felvilágosító munka, mert nagyon komoly megtakarítások érhet k el kevés figyelem ráfordítással. Ez természetesen az intézményekre és a háztartásokra is vonatkozik.

Az intézményeknél rövid id n belül át kell világítani az energetikai struktúrát és egyedileg kell megjelölni azokat a pontokat, melyek költségcsökkentést és energia megtakarítást eredményeznek.

A háztartások vonatkozásában az eltér paramétereket is figyelembe véve, legalább három kategóriában, a fontosabb pontok megjelölésével a televízió keresztül bemutató el adás tartása célszer . Ezen belül ki kell térni a lokális érdekeltségen túl a globális problémák felé, pl. a felhasznált élelmiszerek, fogyasztási cikkek tervszer kiválasztása, a közlekedés, stb.

Összefoglalás:

- *energiaracionalizálás intézményeknél;*
- *lakossági ismeretterjeszt el adások;*
- *puffer erd k kialakítása.*

II-3-3. Ipar

Az iparterületek kialakításánál már érintettem ezt a területet. Alapvetően a telepítési jellemzők közül leginkább a képzettség alacsony szintje a mérvadó. A feldolgozóipar és a bér munka kategóriájában tudunk kínálatot nyújtani, más kategória megjelenése nem várható.

Korábban sem volt jelen ipari tevékenység, így káros maradványai sem találhatók közvetlenül a településen. Az Ózdi Kohászati Üzemek leállása következményeként megszűnt a levegő szennyezettsége is.

Megjelenése azonban a település jövőjét tekintve rendkívül fontos.

Az önellátás célkitűzései között a szolgáltatások szintjének emelése is szerepel. Az ipar kategóriájában kiemelkedik az általános szolgáltatói bázis létrehozása. Szervezeti kereteiről már korábban gondoskodtunk egy önkormányzati alapítású cég létrehozásával, de tevékenységi körüket szélesíteni szükséges, hogy képesek legyenek a leginkább keresett, nagy szervezeti háttérrel nem igénylő lakossági munkák elvégzésére. Az igények alapján létjogosultsága van a csiszos, szerelő, lakatos, hegesztő, asztalos, fűtésszerelő szakmáknak. A céget környezetvédelmi szakember irányítja, aki alkalmas a fenntartható fejlődési elvek helyi lebontására.

Összefoglalás:

- a települési szolgáltató rendszer kiépítése.

II-3-4. Mezőgazdaság

A 80-as években szinte első helyen számolták fel a helyi szövetkezetet, a termelői eszközök szabad prédát jelentettek és teljesen elterjedtek a területen. A földrajzi adottságokat figyelembe véve rendkívül kedvező terület. A földek terméértéke 4–16 Ak, a domborzati viszonyokat már ismertettem. Mindezek ellenére nagyon komoly lehetőséget látok a mezőgazdaságban, ezen belül pedig az állattenyésztésben.

A mezőgazdaság fejlesztési projektekre a PHARE Partnership programjának keretén belül pályáztunk és nyertünk támogatást. A már korábban említett dán szaktanácsadói hálózat (Landbogarden) felügyeli és segíti a munkát.

A nyugati mintájú szövetkezést célul tűzve kezdeményezéshez 2001 végéig, reményeink szerint 160 család kapcsolódik. Ezzel a parlagon lévő földek nagy százaléka környezetbarát művelést kap és bekapcsolódik a gazdaságba.

A koordinációt egy önkormányzati alapítású közalapítvány végzi, mely helyzetbe hozza a szövetkezést és a beindított és önfenntartóvá alakult folyamat után kilép a rendszerből. A közalapítvány dolgozói állandó képzésben vesznek részt, hogy alkalmassá váljanak a tanácsadói, üzleti feladatok ellátására.

A program elemei úgy lettek kialakítva, hogy erősen követik a környezetbarát gazdálkodást, a dán minta is ezt a célt szolgálja. A fajtakiválasztása, a szántó és szemes takarmányok termesztéstechnológiája ebben a szellemben került meghatározásra, melyhez segítséget adott a

DATE Karcagi Kutatóintézetének munkatársa. A finanszírozásba részt vesz az FVM és reményeink szerint a Megyei Fejlesztési Tanács.

A program részletes ismertetésére nincs mód, ám le kell szögeznem, hogy teljesen tartalmazza a biotermék előállításának lépéseit, a trágya kezelését és hasznosítását, a folyamatos képzést és kontroll tevékenységet. A képzés jelentősége itt rendkívül kiemelt, mert nem a magyar klasszikus mezőgazdasági eljárásokat követjük. A juh, szarvasmarha rideg tenyésztésén alapuló, magántulajdonból álló termelési közösség minden tagja kötelezően részt vesz a képzésben, mely gyakorlatot is tartalmaz.

A területek nagyságához igazodik az állatok egyedszáma, figyelembe véve annak energiareprodukciós képességét.

A talaj terméértékének javítása, megóvása is fontos eleme a gazdálkodásnak.

Az állattenyésztés mellett át kell alakítani a természetromboló begyűjtési szokásrendszert. A cigányság ugyanis vegetációs időben szerzi meg a jövedelmét a mellékjövedelmének, megélhetési bevételeinek nagy részét.

Tevékenységük nyomán eltűnt a hárs, a dió és több erdő részben álló csertölgy törzse maradt csupaszon. A jövő időt alig ismerő családoknak csak az aktuális bevétel a fontos. A gyógynövénygyűjtés számára három évvel ezelőtt szerveztünk egy hónapos tanfolyamot az Észak-Magyarországi Átképzési Központ segítségével helyben, ennek folyamatos, évenkénti beindítására lenne szükség. A kíméletes gyűjtés egyfajta

gazdálkodói szellemet feltételez, aminek még sajnos kevesen vannak birtokában.

A gyógynövények monokultúras termesztése is a foglalkoztatás egyik területe lehet, els sorban azokon a földön, amiknek a helyi ágazékenti besorolása determinálja a használatot és gazdaságosan más nem termelhet. A sok kézimunkát igénylő munkafolyamatot - els sorban a cigányasszonyok - nagyon ügyesen végrehajtják. A fajok és fajták kiválasztásában is fontos szerepet szánunk a karcagi intézetnek. Akkor tarthatnánk igazán kézben a gyártást, ha a felvásárló piacot is megszerezné az önkormányzat. A gyártott termékek behatárolása és a kvóták kiszabása, gátat szabna a mértéktelen irtásnak. Az ehhez a célhoz kapcsolódó szervezést is a közalapítványra kívánjuk bízni.

Úgy ítéljük, hogy az önmérséklet nem működik azonnal, ezért egyfajta kényszerítő és kontroll tevékenységre is szükség van, melynek elvégzését mezőre bízánk.

Összefoglalás:

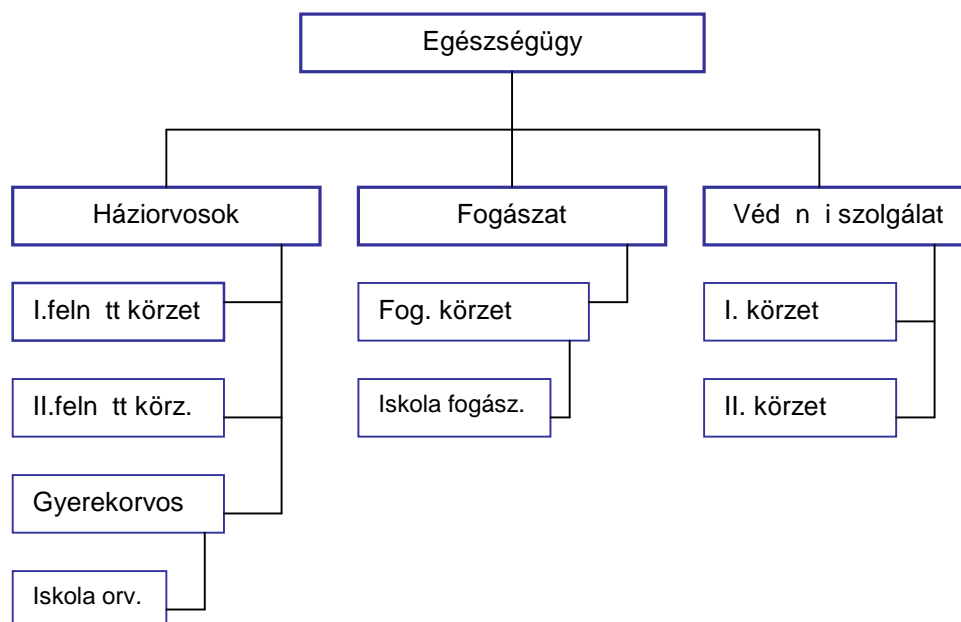
- a nyugati mintájú szövetkezés kialakítása, az állattenyésztési program befejezése;
- földek felvásárlása;
- gyógynövénygyártás szabályozása;
- monokultúras gyógynövénytermesztés;
- mezőri munkába állítása.

II-3-5. Szolgáltatások

II-3-5-1. Egészségügy

A szolgáltatások témakörében az általam legfontosabbnak ítélt kategória az egészségügy. Az elmúlt években, önkormányzati erőbél és a decentralizált források segítségével végrehajtottuk a helyi egészségügy átfogó reformját.

Jelenlegi szolgálat struktúráját a 6. ábra szemlélteti.

6. ábra

A szolgáltatásban résztvevő intézmények és azok berendezései felújításra, modernizálásra kerültek, a személyi feltételek az idén lettek optimalizálva.

A program szempontjából kiemelt feladat, a település egészségügyi paramétereinek meghatározása az orvosi team adatai alapján és a preventációs munka irányainak meghatározása.

Az életvitelre ható táplálkozástudományi, mentálhigiénés, terhelhet ségi feladatok kidolgozása is a helyi orvos kollektíva feladata.

A hippokratészi elvek és a program célkit zései korrelálnak, tehát végrehajtásuk nem okozhat elvi problémákat. Az orvosok elhivatottsága pedig biztosíték a végrehajtásra nézve.

Nagy felel sség hárul a véd n re, az anya és csecsem védelmi feladatok végrehajtása kapcsán, ugyanis a családtervezés tudatosságának elsajátíttatása nem kis teljesítményt feltételez. A cigányság körében jelentkez „szociális” indíttatású szülések komoly terhet jelentenek a társadalom és a település számára. A település jövőjét is er sen befolyásoló jelenség kiküszöbölésére kevés a véd n i behatás, eredményt csak következetes, több irányból ható befolyásolással lehet elérni.

A cigányság életkörülményeinek javítása rendkívül komplex feladat és túlmutat a települési hatáskörökön. Ennek ellenére a helyi elmozdulásokat innen lehet er sen katalizálni. A komplexitás miatt egy operatív csoport kialakítása szükséges, melyben pedagógusok, a szociális terület képvisel i, a cigány kisebbségi önkormányzat, a helyi egészségügy és az önkormányzat képviselteti magát. Munkamódszerük kidolgozása a jövő feladata. Szkeptikus vagyok a sikert illet en, kötelességünk azonban mindent megtenni a legkisebb el relépés reményében is.

II-3-5-2. Igazgatás

A hatalomgyakorlás területe, melyen keresztül az állam és önkormányzat érvényesíteni igyekszik akaratát. Mindenapi kapocs az állampolgár és a hatalmi ágazatok között, ezért m ködése, az igazgatási dolgozók képzettsége, lojalitása a programunk szempontjából is kiemelt jelent - séggel bír.

Az igazgatás helyi struktúráját több év alatt alakítottuk ki, beleértve a személyi feltételeket is. Az önkormányzat, felismerve a hivatal fontos- ságát, a vezet (jegyz) személyének kiválasztásánál komoly feltételeket szabott és kialakított egy érdekeltségi rendszert. A sikeres választással a térség egyik legjobb szakemberét sikerült megnyerni, aki fogékony az újra, határozott és szakmailag jól képzett vezet . Tulajdonságai alkal- massá teszik a fenntartható fejl dési program egyik kulcsszerepére. A humán er forrás menedzselése is ért fülekre talált a képvisel knél, így a tisztvisel k képzése folyamatos és magas szint .

A jól m köd igazgatás, a becsületes emberek biztonságát nyújtja több területen. A sajnálatos módon megmaradt sztereotípiák, a diktatórikus hivatalokkal azonosítják.

A rendszerváltás után komoly átalakuláson mentek keresztül a hivata- lok, szemléletváltások következtek be a vezet k és alkalmazottak köré- ben. Az Arlóban lejátszódott események is ezt az algoritmust követték.

Az általam optimálisnak ítélt struktúra elemeiben csak kis mérték vál- toztatás szükségeltetik, az irányítási-ellen rzési tevékenységnél pedig egy min ségi ugrás.

A hivatal legnagyobb ellensége a monotonia és a pejoratív értelemben vett rutin. Mindkettő rontja az ügyfél-ügykezelő kapcsolatot, ezért a két jelenség kirekesztéséhez megoldást kell találni. Az ügyek lezárásakor az állampolgároknak elégedettnek kell lenniük, kivételt képeznek ez alól a vétkesek.

Az igazgatásunkhoz tartozó gondnoki munka, a közterületek kezelése miatt fokozott figyelmet kíván. Mindaddig, amíg az önkormányzat által kezelt területek állapota nem mintaérték, nem tudunk követelni a lakosoktól sem. Éppen ezért a faluban arról kell megkülönböztetni majdan a közterületeket, hogy a legigényesebbek, a legtisztábbak és legrendezettebbek. A nagyságrendet figyelembe véve nem kis feladat, de kétség nem férhet szükségességéhez. Ehhez át kell alakítani valamelyest a középvezetési bázist és ki kell dolgozni egy komoly érdekeltégi rendszert, mely mellett megtalálható lesz a szankcionálási lehetőség is.

Összefoglalás:

- *tisztviselői érzékenységek növelése;*
- *ellenőrzési-irányítási rendszer minőségének emelése;*
- *középvezetési struktúra átalakítása.*

II-3-5-3. Hulladékgazdálkodás

A Kormány a 2207/1996. (VII.24.) Korm. Határozatban elfogadta a környezeti állapot javítása és az Európai Unióhoz való csatlakozás feltételeinek teljesítése érdekében, Magyarország települési szennyvízel-

zetési és szennyvíz-tisztítási programjának irányelveit. Ezek az irányelvek beépítésre kerültek a Nemzeti Környezetvédelmi Programba is.

E programnak megfelelően először kistérségi szinten elkészítettük négy településsel közösen a közös csatornahálózat tervét, ózdi szennyvíztisztítással a végponton. Ehhez az elképzeléshez csatlakozott még négy település és ezáltal teljessé vált az ózdi szennyvíz elhelyezési, tisztítási problémáinak megoldása. A megvalósítás csupán a finanszírozási feltételek alakulásától függ.

Településünkön sajnos gondot fog okozni a bekötések számának minél nagyobb aránya, ezért a lakossági terheket a lehető legkisebb mértékben kell meghatározni.

A csatornarendszer elkészültéig a lakosok tekintetében összehasonlító elemzéseket kell végezni a vízfogyasztás és a zárt szennyvíztisztítóból kiszippantott szennyvízmennyiség között. Az elemzés azonnal kideríti az elfolyás mértékét, melynek alapján kötelezni lehet a tulajdonost az elszivárgás megszüntetésére és a környezetszennyezési bírságot lehet kiszabni. Az ellenőrzéseket ki kell terjeszteni a felszíni vízelvezetésekre is, ahová a lakosok, gyakran túlfolyón keresztül vezetik a szennyvizet.

Azon ritka települések közé tartozik Arló, ahol a szervezett szemétszállítás ingyenes. Az önkormányzat rövidtávú tervei között nem szerepel a szemétdíj bevezetése. Ezzel a megoldással felszámoltunk minden illegális szemételepet és megakadályoztuk újbóli kialakulását. A helyi, rendkívül rossz körülmények között működő telep megszüntetését tervezzük abban az időpontban, mielőtt megvalósul a nagytérségi sze-

métlerakás lehet sége, Sajókaza központtal. Az ÉHG Rt. ISPA pályá-
zata és a sok önkormányzatot érint társulás megfelelő alap a cél el-
érésére.

A közterületek tisztításakor képz d szerves anyagok kezelésére, a
közalapítványunk telephelyén komposztgödör létesül, ahová esetleg a
lakosság hordhat ellen rzött hulladékot. A komposztálási eljárás kevés-
sé ismert a lakosság körében, ezért a példa bemutatásával, szakember
televízió keresztüli el adásával népszerűsíteni szükséges.

Az intézményeknél az els lépcs ben bevezetjük a szelektív hulladék-
gy jtést, amit folyamatosan terjesztünk az idegenforgalmi területen és a
központi részeken.

Összefoglalás:

- *csatornarendszer kiépítése;*
- *a nagytérségi hulladéklerakó programhoz történ csatlakozás;*
- *komposztálási eljárások bevezetése, ismertetése;*
- *szelektív hulladékgy jtés elterjesztése;*
- *környezetszennyezések ellen rzése, szankcionálása.*

II-3-6. Idegenforgalom, túrizmus

Legfrekvenciáltabb területünk az Arlói tó, ahol egy jelentős idegenforgalmi bázis alakult ki. A kemping, strand, vízi sportolás lehetősége, panziók és rendezvények jelentős vonzerrel rendelkeznek. A tókönyvéken több mint 200 hétvégi ház épült. Az önkormányzat tulajdonában lévő idegenforgalmi ingatlanokra bérleti szerződést kötöttünk, jelenleg egy budapesti cég üzemelteti. A strand-kemping állapota nem megfelelő, a színvonal és osztályfokozat emelése érdekében jelentős beruházást kell végrehajtani. Az idegenforgalom növelése vendégforgalom oldaláról csak mérsékelt cél lehet, ugyanis a tó és területének eltartó képessége véges. Az ingatlanok blokkolása is ennek a folyamatnak eredménye. A minőségi túrizmus és az országos jelentőséggel bíró rendezvények számának növelése (jelenleg 4 rendezvényünk van) már javíthat gazdasági kondíciókon és emelheti településünk presztizsét.

Jelentős számban vannak jelen elsősorban a Benelux államokból, Németországból, Ausztriából vendégek, és növekszik a külföldi tulajdonosok száma is.

A másik értékes területünk a Tarnavidéki Tájvédelmi Körzet egyik fokozottan védett területe, a Gyepes völgy. Egy egész más jellegű túrizmus honosítása szükséges erre a tíz km-es völgyre, mert igen komoly biológiai értéket képvisel. Az egyre inkább terjedő ökotúrizmus célpontja lehet ez kis földi Paradicsom a már ráépült, limitált számú férőhellyel rendelkező fogadókkal együtt. Ezek a különböző osztályú szállások bázisul szolgálnak a vadásztatásoknak is.

Mindkét területre igaz tehát, hogy értéke akkor marad meg, ha a nem lepik el a tömegek, illetve csak kultúrált, fizet képes vendégek használják.

Összefoglalás:

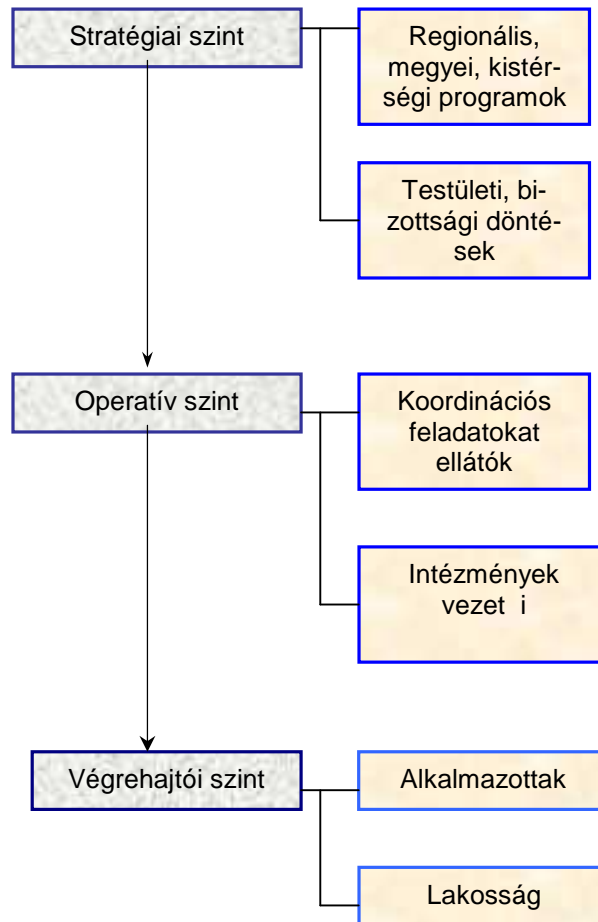
- *a strand-kemping min ségi javítása;*
- *ökotúrizmus meghonosítása;*
- *limitált, min ségi vendégkör kialakítása.*

III. Monitoring

A dinamikus programlefutás folyamatábrájánál kiemeltem az információ jelent ségét. A monitoring munka lényege, a helyes információ megszerzése és torzítás mentes biztosítása a döntéshozók irányába.

A programtól történ eltérések korrekcióját mindig a felel s szint hajtja végre, mindaddig, amíg az eltérés mértéke nem éri el a következ szintet.

Ebb l is látható, hogy a monitoring, illetve a beavatkozás is több szinten m ködik.

7. ábra

A monitor döntési kompetenciájába tartozó kérdés, hogy a korrekciót mely szinttől várja. Lényeges momentum tehát nála a felkészültség és a program teljes átlátása.

A monitorok és az operatív szint vezetőinek rendszeres beszámoltatásával lehet elérni a testület folyamatos tájékoztatását, a rendelet, határozat szintű beavatkozást.

Hivatkozások

1. I. Globális jövő konferencia, 1980. Torontó
2. *A világ helyzete 1992*. Föld Napja Alapítvány, Bp. 1992. 1.p.
3. *Fenntartható fejlődés az önkormányzati gyakorlatban*; KGI Bp. 1999. 16. p.
4. *Borsod-Abaúj-Zemplén megye statisztikai évkönyve 1998*. 180-250. p.
5. *Ózd, Nádasd- és Hangony völgye mikrokörzet fejlesztési stratégiája*, MTA RKK. 1999. 10-14.p.
6. *B-A-Z Megye Környezetvédelmi programja*, Miskolc 1999. 9.p.
7. *Hangony és a Hódos völgye*, MMTE, Ózd, 2000. 1-22.p.
8. *Fenntartható fejlődés az önkormányzati gyakorlatban*. KGI Bp. 1999. 32.p.

A használt szakirodalom jegyzéke:

1. *A világ helyzete 1992*. A washingtoni Worldwatch Institute jelentése a fenntartható társadalomhoz vezető folyamatokról. Föld Napja Alapítvány, Bp. 1992.
2. *Fenntartható fejlődés az önkormányzati gyakorlatban*. Környezetgazdálkodási Intézet Környezetvédelmi Intézete, Bp.1999.
3. *Útmutató a települési környezetvédelmi és környezetegészségügyi programok kidolgozásához*. Készült a NEKAP megbízásából. Pécs, 1998.
4. *Útmutató az önkormányzatoknak a települési hulladékokkal kapcsolatos helyi közszolgáltatás megszervezéséhez*. Településfejlesztési füzetek 21. BM Kiadó, 1997.
5. *Útmutató az önkormányzatok zöldfelületi feladatainak ellátásához*. Településfejlesztési füzetek 20. BM Kiadó, 1996.
6. Michael Scott: *Ökológia*; Fialatok Oxford Könyvtára, Holló és társa, Bp. 1996.

7. Horváth Zoltán: *Kézikönyv az Európai Unióról*; Második, bővített kiadás. Magyar Országgyűlés, 1999.
8. *Zöld hálózat*, Ökológiai Információs Központ, Bp., 1992.
9. *Zöld szervezetek és környezeti információk*; Ökotárs Alapítvány Bp., 1998.
10. Könczey Réka és Nagy Andrea: *ZöldKöznapi Kalauz*; Föld Napja Alapítvány, Bp., 1992.
11. Száraz Péter: *Ökológiai zsebkönyv*; Gondolat zsebkönyvek, Bp., 1987.
12. Peterson-Mountfort-Hollom: *Európa madarai*; 4. átdolgozott kiadás, Gondolat-Bp., 1986.
13. Csapody István: *Védett növényeink*; Gondolat-Bp., 1982.
14. *A Karancs, a Medves és a Heves-Borsodi-dombság túristatérképe*; Chartographia, Bp., 1995.
15. *Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Területfejlesztési Konceptiója*; Miskolci Egyetem, Miskolc, 1999.
16. *Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Környezetvédelmi Programja*, Ökológiai Intézet a Fenntartható Fejlődésért Alapítvány, BAZ megyei Önkormányzat Hivatala, Területfejlesztési és Vagyonkezelési Főosztály, Miskolc, 1999.
17. *Ózd, Nádasd – és Hangony völgye mikrokörzet komplex fejlesztési stratégiája*; MTA Regionális Kutatások Központja Észak-Magyarországi Osztály, Miskolc, 1999.
18. Bartha Csaba: *A Hangony és a Hódos völgye*, Községek természeti értékei I. MMTE Észak-Borsodi Csoportja, Ózd, 2000.

Az ábrák jegyzéke

1. *A fenntartható fejlődés modellje*. Forrás: Fenntartható fejlődés az önkormányzati gyakorlatban, KGI, Bp., 1999. 14. p.
2. *Az AGENDA 21 helye a fejlesztési szintek hierarchiájában*. Forrás: saját.
3. *Az Agenda 21 szerkezete*. Forrás: saját.
4. *A cselekvések folyamatábrája*. Forrás: saját.

5. *Segélynemek arányai.* Forrás: Arló Nagyközség Önkormányzatának 2000. évi költségvetése, 3/ 2000 () sz. rendelet.
6. *Az arlói egészségügyi szolgálat felépítése.* Forrás: saját.
7. *A monitoring tevékenység szintjei.* Forrás: saját.

Jogszabályok jegyzéke

- 1990. évi LXV. törvény** a helyi önkormányzatokról
1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól
1997. évi LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről I
1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről I
1996. évi LIII. törvény a természet védelméről I
1995. évi LVII. törvény a vízgazdálkodásról
1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról
50/2000. (IV.13.) Kormányrendelet a területfejlesztési célelőirányzat 2000. Évi felhasználásának részletes szabályairól
19/1998. (II.4.) Kormányrendelet a területfejlesztés kedvezményezett területeinek jegyzékéről I
253/1997. (XII.20) Kormányrendelet az országos településrendezési és építési követelményekről I
18/1998. (VI.25.) Kormányrendelet a területfejlesztési koncepciók, programok és a területrendezési tervek tartalmi követelményeiről I
1040/2000. (V.31.) Kormányhatározat a 2000. Évi foglalkoztatáspolitikai irányelvekről I
2126/1999. (V.31.) Kormányhatározat a Nemzeti Környezetvédelmi Program 1999. évi Intézkedési Tervéről I
5/1991. (III.29.) önkormányzati rendelet a Falurendszabályról, köztisztaságról
4/1992. (V.6.) önkormányzati rendelet az önkormányzat vagyonáról
11/1995. (VII.12.) önkormányzati rendelet a Suvadásos tó védetté nyilvánításáról
8/1997. (IV.28) önkormányzati rendelet a szociális ellátásról
6/2000. (II.28) önkormányzati rendelet a 2000. év költségvetéséről I

Mellékletek

1. **A kistérség fizikai talajtípusai**
2. **Talajok kémhatása**
3. **A kistérség turista térképe**
4. **A kistérség élőhelyei**